

YIQ (b) P MQ işi haqqında partiyаны XVIII qurultayında I. STALİN joldaşын hesabat məruzəsi

YIQ(b)P MQ işi haqqında partiyаны XVIII qurultayında I. Stalin joldaşын hesabat məruzəsi 3

M. Məmmədov — Yucncy Stalin beşillijində Azərbajçanda xalq maarifinin inkişafı 40

Əmir Məmmədov — Naxcəvan ASSR məktəblərində jyksək dərş keşijijəti uqruna mybarizə 45

Myəllimlərlə metodiki işlər

AzSSR Xalq Maarif Qomissariətinin əmri 50

Məktəbdə metodiki işə dair əsasnamə 51

Myəllimlərin mintəqə metodiki birləşməsinə dair əsasnamə 53

Rajon xalq maarif şöbəsinin rajon pedaqozi qabinetinə dair əsasnamə 55

Qulam Məmmədov — Myəllimlərlə metodiki iş haqqında 58

S. Aqazadə — Rajon pedaqozi qabinetinin işləri haqqında 64

I—VII siniflərdə ana dilindən və VIII—X siniflərdə ədəbijijiatdan joxlama jazə işlərinə qijmat nərassə projeqti yzrə instruksija 69

Sinifdən xaric işlər

V. Musajev — Məktəbdə divar qəzeti haqqında 83

Təcribə dəjışməsi

İsrafil Mehdizadə — Jyksək myvəffəqijijətə neçə nail oluram 87

Əsəd Çəfərov — Bizim pedaqozi qabinet neçə işləjir 89

Myvəqqəiti məsul redaktor: I. Qasımov
Məs'ul katib: A. Məhərrəmov

Texredaktor: B. Fejzullajev
Qorreqtor: Ç. Abdullajev

Baş Mətsuat Mydirliji Myvəkkilijə № 3448. Azərnsə № 145. Sifariş № 268. Tiraz 5.000. İstəhsalata verilmiş 13/III-9. Capa imzalanmış 27/IV-39. Cap listi 5/4. Kağız formatı 70x108¹/₁₆. Azərnsə mətbəəsində cap olundu, 26-lar ədədə "Kitas Sarajə", Bakı, Əli Bəjramov kycəsi.

İdarənin adresi: CQALOV kycəsi № 11. Xalq Maarif Qomissariətsə.

I

SOVET İTTİFAQININ BEYNƏLXALQ VƏZİJİYƏTİ

Jokdaşlar! Partiyаны XVII qurultajə zamanından beş il kecmişdir. Gərdəjinyz kimi, bu, qssa dövr dəjildir. Bu myddət icarəsində dınyada xəli dəjışikliklər əmələ gəlmişdir. Dövlətlər və ölkələr, onlarən bir-birilə meylisəbətərləri bir cəhətdən tamamilə başqa olmuşdur.

Bu dövrdə beynəlxalq şəraitdə məhz nə kimi dəjışikliklər əmələ gəlmişdir? Ölkəmizin xarici və daxili vəzijijətində məhz nələr dəjışilmişdir?

Bu dövr kapitalist ölkələri ucyn həm eqonomiqa sahəsində, həm də siyasət sahəsində ən ciddi sarsəntlər dövrü idi. Eqonomiqa sahəsində bu illər depressija illəri, sonralar isə, 1937-ci ilin ikinci jarıssından başlajaraq,—jəni eqonomik qrizis illəri, ABS-da, İngiltərədə, Fransada sənəjini jəni dısgynlyjy illəri,—dəməli, jəni eqonomik cətinliklər illəri idi. Siyasət sahəsində bu illər ciddi siyasi qonfliktlər və sarsəntlər illəri idi. Artıq ikinci ildir ki, jəni imperialist myharibəsi gətməkdədir; bu da Şanxajdan Gibraltara qədər olduqca bəjyək bir territorijany əhatə etmiş və 500 milliondər artıq əhalini byurmysdyr. Jevropany, Afrika-ny, Azijany qartasə zorakılıqla jəniden əlcyləb-bicilir. Myharibədən sonrakı, sylh rezimi dəjilən rezimin bytyn sisteməsə kökyndən sarsəmişdir.

Sovet İttifaqı ucyn bu illər, əksinə olaraq, onun artması və cıcək-lənməsi illəri, onun eqonomik və qultura cəhətdən daha da jyksəlməsi illəri, onun siyasi və hərbi qydrətinin daha da artması illəri, bytyn dınyada sylh qorumaq uqruna onun mybarizəsi illəri olmuşdur.

Ymmi mənərə bələdir.

Beynəlxalq şəraitdə dəjışikliklər haqqındakı qonqret faqtlarsə nəzər-dən keçirək.

1. Kapitalist ölkələrində jəni eqonomik qrizis. Satış bazarlarə, uqruna, xam mal mənbələri uqruna, dınyanı jəniden bəlmək uqruna mybarizənin kəşkiləşməsi

Kapitalist ölkələrində 1929-cu ilin ikinci jarıssında başlanmış olan eqonomik qrizis 1933-cü ilin axırınadək davam etdi. Bundan sonra qrizis depressija kecdi, sonra isə sənəjədə bir qədər canlanma, onun bir qədər jyksəli başlandı. Ləkin, sənəjini bə canlanmasə, adətən canlan-ma devryndə olduqu kimi, tərəqqijə kecmədi. Əksinə olaraq, 1937-ci ilin ikinci jarıssından etibarən jəni eqonomik qrizis başlandı ki, bu da hənədən əvvəl ABS-ə, onun dələssənca isə—İngiltərəni, Fransanı və bir sıra başqa ölkələri byurıdy.

Bələliklə, kapitalist ölkələri jaxın kecmışdəki eqonomik qrizisin zər-bələrindən əzlərinə hələ dıyzaltmış, jəni eqonomik qrizis qarşısında qalmış oldular.

Bu hal təbii olaraq, işsizliyin qıyvvətlənməsinə səbəb oldu. Qapitalist ölkələrində işsizlərin sayı 1933-cü ildəki 30 milyon nəfərdən 1937-ci ildə 14 milyon nəfərə enməkdə iken, indi, yeni qrizis nəticəsində yenidən 18 milyon nəfərə çatmışdır.

Jeni qrizisin xarakterik xüsusiyyəti bundadır ki, o, bir çox cəhətdən əvvəlki qrizisdən fərqlidir, həm də yaxşı cəhətdən dekil, pis cəhətdən fərqlidir.

Birincisi, yeni qrizis, 1929-cu ildə olduğu kimi, sənəjin tərəqqisindən sonra dekil, depressiyadan və, tərəqqiya keçmədən bir qədər canlanmadan sonra başlandı. Bu o deməkdir ki, indiki qrizis daha ağır olaçaq və onunla mybarizə etmək, əvvəlki qrizislə mybarizə etməkdən daha cətin olacaqdır.

Daha sonra, indiki qrizis syhl zamanında dekil, artıq başlanmış olan ikinci imperialist myharibəsi dövründə qəzəmsəyər ki, bu dövrdə Japoniya Cənub artıq ikinci myharibə edərək Cənub ucsuz-bucaqsız bazarına pozğunluq salır və bu bazarı başqa ölkələrin mallarına, demək olar ki, buraxır, İtaliya və Germaniya öz xalq təsərrüfatını artıq hərbi eqonomiya rəlsərinə keçirərək öz xam mal və valüta ehtiyatlarına buna sərf etmişlər, bytyn qalan bəyik kapitalist dövlətlər öz işlərini myharibəyə uğun bir şəkildə yenidən qurmağa başlasılar. Bu o deməkdir ki, indiki qrizisdən normal sürətdə çıxmaq ucyn qapitalizmin resursları, əvvəlki qrizis dövründə olduqdan xəlli az olacaqdır.

Nəhəjət, əvvəlki qrizisdən fərqli olaraq, indiki qrizis ynumi qrizis dekil, hələ ki, başlaça olaraq, eqonomik cəhətdən gycly və hələ hərbi eqonomiya rəlsərinə keçməmiş ölkələri byrymakeddir. Artıq öz eqonomiqasının myharibəyə uğun bir şəkildə yenidən qurmuş olan Japoniya, Germaniya və İtaliya kimi aqressiv ölkələrə gəldikdə, onlar öz hərbi sənəjinin qıyvvətlə inkişaf etdirərək, hələ həddən artıq istehsal qrizisi vəziyyətinə düşməmişlər də, ona yaxınlaşsılar. Bu o deməkdir ki, eqonomik cəhətdən gycly olub aqressiv olmayan ölkələr qrizis dövründən çıxmağa başlajaçaqlar zaman aqressiv ölkələr, hərbi qəzəmləyin gedişindən öz qəzə və xam mal ehtiyatlarını sərf edib qurtararaq on şiddətli qrizis dövrünə girməli olacaqlar.

Bunu hec olmazsa, qapitalist ölkələrində zahiri qəzəl ehtiyatları haqqında rəqəmlər aiddən göstərir.

QAPITALIST ÖLKƏLƏRİNDƏKİ ZAHİRİ QƏZƏL EHTİYATLARI

(million kəhnə qəzəl dollar hesabı ilə)

	1936-cı ilin axırları	1938-ci ilin sentyabrı
Cəmi	12.980	14.301
ABŞ	6.649	8.126
İngiltərə	2.029	2.396
Fransa	1.769	1.435
Hollandiya	289	595
Belgiya	373	318
Şveitsariya	387	407
Germaniya	16	17
İtaliya	123	124
Japoniya	273	97

Bu cədvəldən gərynyr ki, Germaniyanın, İtaliyanın və Japoniyanın qəzəl ehtiyatları birlikdə gətirildikdə, bir tək Şveitsariyanın ehtiyatlarından az məbləğ təşkil edir.

Axtırnıq beş ildə kapitalist ölkələri sənəjinin qrizis vəziyyətini və SSRİ-də sənəje iyykəlisinin irəliləməsini göstərən bəzi rəqəmlər belədir.

1929-cu ilə nisbətən prosent hesabı ilə sənəje PRODUQSIYASININ HƏCMI

(1929 = 100)

	1934	1935	1936	1937	1938
ABŞ	66,4	75,6	88,1	92,2	72,0
İngiltərə	98,8	105,8	115,9	123,7	112,0
Fransa	71,0	67,4	79,3	82,8	70,0
İtaliya	80,0	93,8	87,5	99,6	96,0
Germaniya	79,8	94,0	106,3	117,2	125,0
Japoniya	128,7	141,8	151,1	170,8	165,0
SSRİ	238,3	293,4	382,3	424,0	477,0

Bu cədvəldən gərynyr ki, Sovet İttifaqı dnyadna, qrizislerinə nə oluquunu bilməyən və sənəje həmişə iyykəslən jəganə ölkədir.

Sonra, bu cədvəldən gərynyr ki, artıq ABŞ-da, İngiltərədə və Fransada ciddi eqonomik qrizis başlamış və genişlənməkdədir.

Daha sonra, bu cədvəldən gərynyr ki, öz xalq təsərrüfatını Germaniyanın əvvəl hərbi eqonomiya rəlsərinə keçirmiş olan İtaliya və Japoniyada artıq 1938-ci ildə sənəjinə aşaaq düşməsi dövrü başlamışdır.

Nəhəjət, bu cədvəldən gərynyr ki, öz eqonomiqasının myharibəyə uğun bir şəkildə İtaliyanın və Japoniyadan gəç jənidən qurmuş olan Germaniyada sənəje, doqrudur, az olsa da, hər halda hələlik bir qədər iyykəsə qalxmaqdadır, —son zamanlaradək Japoniyada və İtaliyada da belə idi.

Sybhə ola bilməz ki, gəzlənilməyən bir şey baş verməzsə, Germaniyanın sənəje də artıq Japoniyanın və İtaliyanın dysdykləri aşaaq enmə jəlnə düşməli olacaqdır. Cynki, ölkənin təsərrüfatını hərbi eqonomiya rəlsərinə keçirmək nə deməkdir? Bu, sənəjeə birtərəfli, hərbi istiqamət vermək, myharibə ucyn lazımlı olan şeylərin istehsalını, əhalinin istehlakı ilə olaqadar olmayan bu istehsalı hər cəhətdən genişləndirmək, istehsalı və xysusən əhalinin işlətdij şeylərin bazarı buraxılmaması hər cəhətdən azaltmaq, —deməli, əhalinin istehlakını azaltmaq və ölkəni eqonomik qrizis qarşısında qojmaq deməkdir.

Qapitalist ölkələrində jeni eqonomik qrizis hərəkətinin qonqret mənərəsi belədir.

Ajdəndər ki, təsərrüfat işlərinin belə əlverişli olmayan bir şəkil almamış, dövlətlər arasında mynasibətlərin kəsiklənməsinə səbəb olmağa bilməzdi. Hələ əvvəlki qrizis bytyn işləri qarşısındır və satış bazarları uqurunda, xam mal mənbələri uqurunda mybarizənin kəsiklənməsi nə səbəb olmuşdu. Japoniyanın Mancuriyanı və Simali Cini tutması, İtaliyanın Həbəşistana tutması, —bytyn bunlar, dövlətlər arasında mybarizənin kəsiklənməsinə səbəb olmuşdu. Jəni eqonomik qrizis imperialist mybarizənin daha da kəsiklənməsinə səbəb olmaqdır və həqiqətən sənəje

bəb olur. Daha məsələ bazarlarda qonqursenja yəzində, ticarət myharibəsi yəzində, dempinq yəzində deyildir. Bu mybarizə vasitələri artıq coxdandı ki, kifayət hesab edilmir. İndi məsələ dynjanın, nyfuz sferaların, qoloniyların hərbi operasiyalar yolu ilə yenidən bəlynməsi yəzindədir.

Japoniya öz aqressiv hərəkətlərini onunla təmizə çıxarməyə başladı ki, 9 dövlət myqaviləsi bağlanırların onu bəlgədə aldatmışlar və İngiltərənin, Fransanın çox böyük qoloniylar olduqca həlaldə ona ez territoriyasının Cinin hesabına genişləndirmək imkanı verməmişlər. İtaliyanın fəjdinə dısyd ki, birinci imperialist myharibəsindən sonra qənimət bəlgəsyndə onu aldatmışlar və o, İngiltərənin və Fransanın nyfuz sferaları hesabına əvəz almamışdır. Birinci imperialist myharibəsi və Versal silyhi nəticəsində ciddi zərər cəkmis olan Germaniya, Japoniya və İtaliya qoşuldu və Jevropada ez territoriyasının genişləndirməyi, birinci imperialist myharibəsində qalib gələnlərin ondan aldığıqlar qoloniyların geri qaytarılmasını tələb etdi.

Yc aqressiv devlatın bloku belə dıyalmazla başladı.

Myharibə vasitəsilə dynjanın yenidən bəlynməsi məsələsi nəvbədə dırdur.

2. Bəlməlxəq siyasi vəziyyətin kəşkilənməsi, myharibədən sonrakı silyi myqavilələri sisteməsinin daqqlıması, jeni imperialist myharibəsinin başlanməsi

Hesabat devrynda baş verməs jeni imperialist myharibəsinin başlan-qıyəsly qojmuş ən myhyum hadisələr bunlardır. 1935-ci ildə İtaliya Həbəstistana hyum etdi və oranı tutdu. 1936-cı ilin jəjdində Germaniya və İtaliya İspaniyada hərbi intervensiya təşkil etdilər, həm də Germaniya İspaniyanın şimalında və İspaniya Mərkəzində, İtaliya isə—İspaniyanın cənubunda və Balear adalarında özəlinə yer elədilər. 1937-ci ildə Japoniya, Mancuriyanı tutandan sonra, Simalı və Mərkəzi Cinə soxuldu, Pekini, Tjantszini, Şanxayı tutdu və ez xarici qonqrentlərini işqal etdij zəonadan şaxsıdır bəlgəsyndə başladı. 1938-ci ilin əvvəlində Germaniya Avstriyanı, 1938-ci ilin jəjzində isə—Cexoslovakianı Sudet oblastını tutdu. 1938-ci ilin axırında Japoniya Qantonu, 1939-cu ilin əvvəlində isə—Xajnan adasını tutdu.

Bələliklə, gözə cərpmadan xəlqləra belə xəlvəti jənamış olan myharibə bəz jəz milliondan artıq əhalini byırmış və ez təsir sferasında Tjantszindən, Şanxajdan və Qantondan başlayaraq Həbəstistandan kəcib Gibraltara qədər olduqca böyük bir territoriya jəymışdır.

Birinci imperialist myharibəsindən sonra, qalib dövlətlər, başlıca olaraq İngiltərə, Fransa və ABS, əlkalər arasında jeni mynasibətlər rəzimi, myharibədən sonrakı silyi rəzimini jəaratədilər. Bu rəzimin başlıca əsasları Uzaq Şərqdə—doquq dövlət myqaviləsi, Jevropada isə—Versal myqaviləsi və bir sıra başqa myqavilələr idi. Millətlər cəmiyyəti, dövlətlərin vahid cəbhəsi əsasında, dövlətlərin təhlikəsizliyini qollektiv surətdə mydfadə etmək əsasında bu rəzim cərcəvisi icərisində əlkalər arasındaqca mynasibətləri nizama salmalı idi. Lakin, yc aqressiv dövlət və onları başlandıqları jeni imperialist myharibəsi, myharibədən sonrakı bytyn bu silyi rəzimi sisteməsinə alt-yst etdi. Japoniya doquq dövlət myqaviləsini, Germaniya və İtaliya—Versal myqaviləsini puc etdilər. Bu dövlətlərin hər ycy ez əl-qolunu acmaq ycyin Millətlər cəmiyyətinə cəxdə.

Jeni imperialist myharibəsi faqt oldu.

Zəmanəmizdə, birdən-birə zəncirdən qırılyb, cyrbəcyr myqavilələr-lə hesablaşmadan, ictimaiyyətin fikri ilə hesablaşmadan birbəsə myharibə soxulmaq o qədər də asan deyildir. Bu, burzua siyasətlərinə ləp jəxsə mə'lumdur. Bu, faşist həkəmlərlərinə də mə'lumdur. Buna görə də faşist həkəmlərlər myharibəyə soxulmazdan əvvəl ictimaiyyətin fikri ilə myəyən surətdə hazırlamaq, jəni onu azdırmaq, onu aldatmaq qə-rərinə gəldilər.

Jevropada İngiltərə və Fransanın intereslərinə qarşı Germaniya ilə İtaliyanın hərbi bloqumu? Bəqqləyib, bunun nəji bloqudur! «Bizim» həc bir hərbi bloqumuz joxdur. «Bizim» əlsə-əlsə zərərsiz «Berlin—Rim oxumuzu», jəni ox haqqında bir nəv geometrik formula vardır. (Gylysmə.)

Uzaq Şərqdə ABS-ın, İngiltərənin və Fransanın intereslərinə qarşı Germaniyanın, İtaliyanın və Japoniyanın hərbi bloqumu? Bəle bir sei joxdur! «Bizim» həc bir hərbi bloqumuz joxdur. «Bizim» əlsə-əlsə zərərsiz «Berlin—Rim—Tokio ycbuçaqlımyz» vardır, jəni geometriya ilə azacıq maraqlanmışıq. (Ymumi gylysmə.)

İngiltərənin, Fransanın, ABS-ın intereslərinə qarşı myharibəmi? Bəş sədyr! «Biz» bu devlətlərə qarşı deyil, Qominterə qarşı myharibə edirik. İnanmırsınızsa, İtaliya, Germaniya və Japoniya arasında bağlanmış «antiqomintern pəqitly» oxujun.

Cənab aqressorlar ictimaiyyətin fikrini belə hazırlamaq nəjətində idilər, halbuiki, bytyn bu kəbud məsaləmə ojunun ic yzyyn gərmək cətin deyildir, cunki Qominternin «oçaqların» Monqolija cəllərində, Həbəstistan daqlarında, İspaniya Mərkəzinin kəcilməz məşələrində axtar-maq gilyncdyr. (Gylysmə.)

Lakin, myharibə amansızdır. Onu həc bir pərdə ilə ertəyb-bəsdər-məq olmaz. Cynki, həc cyr «oxlarla», «ycbuçaqlarla» və «antiqomintern pəqitlylər ilə» belə bir faqt ertəyb-bəsdərmaq mymkyn deyildir ki, Japoniya bu zaman icərisində Cinin olduqca böyük bir territoriyasını, İtaliya—Həbəstistanı, Germaniya—Avstriyanı və Sudet oblastını, Germaniya və İtaliya birlikdə—İspaniyanı tutmuş, bunların da hamıssı, aqressiv olmajan devlətlərin interesləri ziddinə olaraq etmişlər. Myharibə myharibəliyində, aqressorların hərbi bloqu—hərbi bloququnda, aqressorlar isə—aqressorluqlarında qalmışlar.

Jeni imperialist myharibəsinin xarakterik cəhəti bundadır ki, o hələ ymuni, dnyla myharibəsi olmamışdır. Myharibəni aqressor devlətlər edərək, aqressiv olmajan devlətlərin və birinci nəvbədə İngiltərənin, Fransanın, ABS-ın intereslərini hər vasitə ilə tapdalayırlar, bu devlətlər isə geriləyib dala cəkilərək aqressorlara dəlbadal gyzəstə gədirilər.

Bələliklə, gozymyzyın qabaqında, aqressiv olmajan devlətlərin interesləri hesabına və bunların tərəfindən həc bir myqavimət təşəbbüsü göstərilmədən və hətta onların bir qədər ləp verməsi ilə, nyfuz sferaları və dnyja acıq-acıqına jəniden bəlynir.

Bu, aqla batmaz əlsə də, faqtdır.

Jeni imperialist myharibəsinin belə birtərəfli və qəribə xarakterini nə ilə izah etməli?

Nəçə ola bilmişdir ki, çox böyük imkanlara malik aqressiv olmajan əlkalər aqressorların xəjrinə ez pozisiyalarından və ez təəhydlərindən belə asanlıqla və myqavimət göstərmədən əl cəkmisələr?

Bu, aqressiv olmayan dövlətlərin zəif olması ilə izah ediləlməli? Əlbəttə yox! Aqressiv olmayan, demokratik dövlətlər, birlikdə gətirilyədikdə, həm iqtisadi, həm də hərbi cəhətdən faşist dövlətlərdən sybhasiz gyclydyrlar.

Bələ oduqda, bəs bu dövlətlərin aqressorlara sistemətik surətdə gyzəstə gətmələrini nə ilə izah etməli?

Bunu, aqressiv olmayan dövlətlər myharibəyə girərlərsə və myharibə dnyja myharibəsi xarakterini alarsa, məsələn, başlan biləcəkdir revoljusiya qarşısında qorxu hissi ilə izah etmək olardı. Burzua siyasətçiləri, əlbəttə, bilirlər ki, birinci dnyja imperialist myharibəsi ən böyük ehtakərdən birində revoljusiyanın qalib gəlməsi ilə nəticələnədi. Onlar ikinci dnyja imperialist myharibəsinin də bir və ya bir neçə ehtakdə revoljusiyanın qələbəsi ilə nəticələnmə biləcəyindən qorxurlar.

Lakin, bu indi jeganə və həttə başlıca səbəb dejidir. Başlıca səbəb, aqressiv olmayan ehtakların coxunun və, həmənən əvvəl, İngiltərənin və Fransanın qollegktiv təhlikəsizlik siyasətindən, aqressorlara qollegktiv myqavimət gəstərmək siyasətindən bojun qacırmaları, qarşıma maq pozisiyasına, «bitərəflik» pozisiyasına keçmələri.

Qarşıma maq siyasətinə formal olaraq bələ xarakteristika vermək olardı: «qoq hər ehtak əzyny aqressorlardan istədiyi kimi və bacardığı kimi qorusun, bizim işimiz joxdur, biz, aqressorlarla da, onların qurbəni, onlarla da alver edəcəyik». Lakin, qarşıma maq siyasət, işdə, aqressiyya jol vermək, myharibənin əl-qolunu acmaq,—deməli, myharibənin dnyja myharibəsinə çevirmək deməkdir. Qarşıma maq siyasətdə: aqressorlara öz mürdar işini gərməkə mane olmamaq, tutaq ki, Japoniyya Cinə, daha yaxşıysa isə Sovet İttifaqı ilə myharibəyə girişməkdə mane olmamaq, tutaq ki, Germaniyya Jevropa işlərində bətib qalmaqda, Sovet İttifaqı ilə myharibəyə girişməkdə mane olmamaq, myharibədə iştirak edənlərin hamıssına myharibə bətaqlıqla dərən batmaqda imkan vermək, bu işdə onları xəlvəti həvəsəndirmək, onlara bir-birini zəiflətməkdə və gycdən salmaqda jol vermək, sonra isə, onlar kifayət qədər zəiflədikdə,—təzə gycvələrlə mejdana cıxmaq, əlbəttə «yih in tərəsləri ucyn», mejdana cıxmaq və myharibənin zəif dnymsy iştirakçylarına öz şərtlərini qəbul etdirmək səji və arzıss əzyny gəstirir.

Həm ucuz, həm də yaxşı!

Məsələn, Japoniyanı gətyrək. Xarakterikdir ki, Japoniyya Şimali Cinə soxulmaqda başlamazdan qabaq Fransanın və İngiltərənin bytyn nyfuzlu qəzətiləri Cinin zəifliyi haqqında, onun myqavimət gəstərə biləcəyi haqqında, Japoniyanın əz ordusu ilə Cini iki—yc əjdə əzyna təbə edib bələcəyi haqqında var gycrləri ilə bəqəyirdilər. Sonra Jevropa-Amerika siyasətçiləri tyrsət gəzləməyə və gycdməyə başladılar. Daha sonra, Japoniyya hərbi operasiyalara geyişləndirdikdə isə, Cinə xarici kapitalların mərkəzi olan Şanxay ona gyzəst etdilər, Cənubi Cində İngiltərənin monopoli nyfuz ocağı olan Qantonu gyzəst etdilər, Xəjnəni gyzəst etdilər, Honqonqun myhasirə olumasına jol verdilər. Doqru dejidimi ki, bytyn bunlar aqressoru həvəsəndirməyə cox oxşayır: jəni, sən myharibəyə daha dərən gir, sonra isə baxarq.

Və ja, misal ucyn, Germaniyanı gətyrək. Avstriyanın mystaqilliyini mydafiə etmək təhhydyne baxmajaraq onu Germaniyya gyzəst etdilər, Sudet oblastının gyzəst etdilər, bytyn və hər çyr təhhydləri pozaraq Cexoslovakiyanı baş-başına buraxdılar, sonra isə,—rus ordusunun zəifliyi haqqında, «rus aviasiyasının pozulması» haqqında, Sovet

İttifaqında «qarşıqlıqlar» haqqında mətbuatda həj-kyllə jalan dənəmağa başlaşsın, nemesləri sərçə doqru itələyərək, onlara asan qənimət və'd edərkə dedilər: siz bələseviqlərlə myharibəyə birçə başlaşın, sonra hər iş yaxşı gədəcəkdir. Ət'raf etmək lazımdır ki, bu da aqressoru qəzəblənməyə, həvəsəndirməyə cox oxşayır.

Sovet Uqrajnası haqqında İngiltərə-Fransa və Şimali Amerika mətbuatının qaldırdığı gürultu xarakterikdir. Bu mətbuatın xadimləri səsləri bətnəcəyədək cıyırardılar ki, nemeslər Sovet Uqrajnası yzərinə gedirlər, 700 minə qədər əhalisi olan və Qarpat Uqrajnası adlanan jər indi nemeslərin əlindədir, nemeslər 30 milliondan cox əhalisi olan Sovet Uqrajnasını, ən gəci bu ilin jəzində, Qarpat Uqrajnası adlanan jərlə birləşdirəcəklər. Bu ona oxşayır ki, bu sybhallı gürultudan məqsəd Sovet İttifaqında Germaniyya qarşı qəzəb ojatmaq, atmosferəni zəhərləmək və zahiri əsas olmadan Germaniyya ilə qonfliqt törətmək idi.

Əlbəttə, cox ola bilsin, Germaniyya ilə dəlilər vardır ki, fil, jəni Sovet Uqrajnasını cırtıdanla, jəni Qarpat Uqrajnası adlanan jərlə birləşdirmək xəyaləndərdilər. Əjər doqurdan da orada bələ dəlilər vardırsa, sybha etməmək olar ki, bələ dəlilləri noxtalamaq ucyn bizim ehtakımızda lazımi qədər vəsitələr vardır. (*Gürultulu alqışlar.*) Lakin, dəlilləri bir tərəf ataraq normal adamlar gətyrilsə, məjər əjdən dejidimi ki, sovet Uqrajnasını, Qarpat Uqrajnası adlanan jərlə birləşdirmək haqqında ciddi dənəmaq gyclyn və axmaqlıqdır? Birçə dyssynyn, Cırtıdan filin jənsinə gələrək əlini belinə qojub dejir: «Ah qardaşçyqın, bilirsənmi sənə nə qədər jəzəyn gəlir... Sən mylkədərsiz, qapitalistsiz, milli zylim gərmədən, faşist hokmrənlər olmadan jəşəylərsən,—bu nə jəşəydsən... Sənə baxıb gətyrəm ki, sən, mənə qoşulmaqdan başqa cərin joxdur... (*Yumurti gylıssın.*) Nə eji var, qoj ələ də olsun, öz xərda territoriyaları mənim ucuz-bucaqsız territorilərlə birləşdirmək ucyn sənə izlin verim...» (*Yumurti gylıssın və alqışlar.*)

Daha artıq xarakterik burasıdır ki, Jevropanın və ABS-ın bəzi siyasətçiləri və mətbuat xadimlərinin «Sovet Uqrajnası yzərinə hycum» gəzləməkdə səbri tykənərək qarşıma maq siyasətini əsl mənasını əzli cıyıb gəstərməyə başlaşsınlar. Onlar cıyq-cıyqına dejir və əjdən jəşəylər ki, nemeslər onları sən dərcə «məjuss» etdilər, cıynki nemeslər sərçə tərəf, Sovet İttifaqına qarşı jərimək əvəzinə, onlar, gətyr-synyzmy, qərbə tərəf dənədyrlər və əzli ucyn qoloniyalar tələb edirlər. Gyman etmək olar ki, Cexoslovakiyanın rəjonlarını nemeslərə, Sovet İttifaqı ilə myharibə başlamaq təhhydy ucyn əvəz olaraq vermislər, nemeslər isə indi veqşelin pulunu verməkdən bojun qacıraraq onları başlarından rədd edirlər.

Mən, qarşıma maq siyasət haqqında mərəldən dənəmaq, xəjənət, sətqənlıq və sairə haqqında dənəmaq fikrindən uzaqam. İnsan mərəlinə qəbul etməjən adamlara mərəl dərsi vermək sədədillikdir. Kəinə, qarşıms burzua diplomatların dejidimi kimi siyasət siyasətidir. Lakin bunu demək lazımdır ki, qarşıma maq siyasəti tərəfdarlarının başlaşdqları bəyik və təhlikəli siyasi ojun onlar ucyn ciddi məqlubiyətlə qurtara bilər.

İndi hokm syrən qarşıma maq siyasətinin əsl siması bələdir.

Qapitalist ehtaklərinə siyasi şərait bələdir.

3. Sovet İttifaqı və kapitalist ölkələri

Myharibə, ölkələr arasındakı münasibətlərdə yeni sərait yaratmışdır. Myharibə bu münasibətlərdə hələcən və inamsızlıq atmosferasə təstəmisdir. Myharibədən sonrakı sylli rəziminin əsaslarını quraraq və bejnəlxalq inyquon elementar anlayışlarınə alt-yst edərək, myharibə, bejnəlxalq myqaviləların və təəhydlərin ətibarını sybhə altına almışdır. Passifizm və tənq-siləli proyektləri qəbrə basdırılmış oldu. Onların jerini qəzqən silahlənmə tutdu. Kicikdən bəyşə qədar bytyn dövətlər, o cümlədən və ən əvvəl, qarışmamaq siyasəti jeridən dövətlər silahlənməyə başladılar. Artıq hec kimi belə şirin nitqlər inamır ki, aqressorlara Mjünxen gyzəstləri və Mjünxen səzişi guja jeni «dincilik jaratmaq» ərəsinəni başlanqəçməni qoymuşdur. Bunlara Mjünxen səzişində iştirak edənlərin özləri, öz silahlənməsini başqalərindən az olmalarına qyvətəndirməyə başlağan İngiltərə və Fransa da inamırlar.

Ajdəndər ki, SSRI bu qorxunc hadisələrin ystyndan jan keca bilməzdi. Sybhəsizdir ki, dnyanın hər hansı ullaq bir güşəsində aqressorların başladəqlər hər bir hətta xırda myharibə də syllə seven ölkələr ycyin təhylikəlidir. Azialənin, Afriqanəni və Jevropanəni beş lyz milliondan cox əhalisini artıq öz orbitəsinə cəkmiş olan jeni imperialist myharibəsi xysusilə ciddi bir təhylikədir. Buna görə, ölkəmiş syllhy qorumaq siyasətini dənədən jeritməklə barabar Qəzəl Ordumuzun, Qəzəl Hərbi-Dəniz Flotumuzun deiyşə hazırləqıby qyvətəndirmək səhəsinə də ən ciddi iş aparılmasını genişləndirmişdir.

Bununla barabar, Sovet İttifaqı öz bejnəlxalq pozisijalərinə məkəmləndirmək intəresləri ycyin bəzi başqa addəmlər atmaq qərarına da gəlmiş. Millətlər cəmiyyətinəni zəiflətinə baxmamaq jənə də, aqressorların ic yzyunyn əskərə cəxərləməsi ycyin bir jer kimi və myharibənin əldəolunm əcəlməsini ləngidə bilən, zəif olsa da, myəjlən bir syllə instrumenti kimi, onun işə jaraja biləcəlini nəzərdə tutaraq ölkəmiş 1934-cy ilin axyrynda Millətlər cəmiyyətinə girdi. Sovet İttifaqı hesab edir ki, belə hələcənə bir vaxtda, hətta Millətlər cəmiyyəti kimi zəif bejnəlxalq təşkilatə də ətinəsizləq göstərməmək lazımdır. Aqressorların ola biləcəq hyçumu ələhinə qarşıləqlə jərdəm haqqında 1935-ci ilin mayında Fransa ilə Sovet İttifaqı arasında myqavilə bağlandı. Bununla bir zamanda Cexoslovakiya ilə də belə myqavilə bağlandı. 1936-cy ilin martında Sovet İttifaqı qarşıləqlə jərdəm haqqında Monqolija Xalq Respublikası ilə myqavilə bağladı. 1937-ci ilin avqustunda, Sovet İttifaqı ilə Çin Respublikası arasında bir-birinə hyçum etməmək myqaviləsi bağlandı.

Sovet İttifaqı öz xarici siyasətini bu cətin bejnəlxalq şəraitdə jerdərkə syllhy qorumaq işini mydafiə etmişdir.

Sovet İttifaqının xarici siyasəti ajdın və əşkərdər:

1. Biz syllə və bytyn ölkələrə iş əlaqələrini məkəmləndirmək təərdərləyşə, həmin ölkələr Sovet İttifaqı ilə ejni münasibətləri saxladəqca, onlar bizim ölkəmişin intəreslərini pozmağa cəhd etmədikcə, biz bu pozisijada dururuq və duracağıq.

2. Biz, SSRI ilə ymmi sərhəddi olan bytyn qonşu ölkələrə syllə münasibətləri, jəxən və məhrəbən qonşu münasibətləri təərdərləyşə və həmin ölkələr Sovet İttifaqı ilə ejni münasibətləri saxladəqca, onlar Sovet dövləti sərhədlərinin bytəviyiyə və toxunulmazlıq intəreslərini acıq-acıqına və ja doləylə jolla pozmağa cəhd etmədikcə, biz bu pozisijada dururuq və duracağıq.

3. Biz, aqressiya qurbağı olan və öz vətənlərinin mystəqilliyi uqrunda mybarizə edən xalqlara kəmək etmək təərdərləyşə.

4. Biz, aqressorların hədələrindən qorxmuruq və Sovet sərfiadlərinə toxunulmazlıqını pozmağa cəhlən myharibə qəzəsdərlərlərinə zərbəsinə ihiqat zərbə ilə cəvəb verməyə hazırıq.

Sovet İttifaqının xarici siyasəti belədir. (Uzun syrən gurlutulu alqışlar.)

Sovet İttifaqı öz xarici siyasətində:

1. Öz artan təsərrüfat, sijasi və kultura qydrətinə;
2. Sovet cəmiyyətimizin mə'nəvi-sijasi birliyinə;
3. Ölkəmişin xalqlarının dostluquna;
4. Öz Qəzəl Ordusuna və Qəzəl Hərbi-Dəniz Flotuna;
5. Öz syllə siyasətinə;
6. Bytyn ölkələrin zəhmətkeşlərinin—syllhy qorumaqda ən bəyşək intəresi olan zəhmətkeşlərin mə'nəvi jərdəməsinə;
7. Syllhyin pozulmasında bu və ja başqa səbəblərə görə intəresləri olmayan ölkələrin dıysynçəlliliyinə xalalanır.

Xarici siyasət səhəsində partiyaların vəzifələri:

1. Bundan sonra da syllə və bytyn ölkələrə iş əlaqələrini məkəmləndirmək siyasətini jeritməkdir;
2. Ehtiyatlı olmaq və əzəzə ali ilə iş gərməyə alısməsə olan myharibə provoqatorlarınəni ölkəmiş qonfliqlərə salmalarına jol verməməkdir;
3. Qəzəl Ordumuzun və Qəzəl Hərbi-Dəniz Flotumuzun deiyşə qydrətinə hər cəhətdən məkəmləndirməkdir;
4. Bytyn ölkələrin zəhmətkeşləri ilə—xalqlar arasında syllə və dostluqda intəresləri olan zəhmətkeşlərə bejnəlxalq dostluq əlaqələrini məkəmləndirməkdir.

SSRI SƏNAJENİN 1934—1938-Çİ İLLƏRDƏ ARTMASI

	1933 II	1934 II	1935 II	1936 II	1937 II	1938 II	Əvvəlki ilə nisbətən %/q-larla					1938-ç. II 1933-ç. II nisbətən %/q-larla
							1934 II	1935 II	1936 II	1937 II	1938 II	
1926/27-ç. illərin qiymətləri yüzə milyon manat ilə												
Bytyn produqsiya.	42030	50477	62137	80929	90166	100375	120,1	123,1	130,2	111,4	111,3	238,8
<u>bu cümlədən:</u>												
1. Sosialist sənajet	42002	50443	62114	80898	90138	100349	120,1	123,1	130,2	111,4	111,3	238,9
2. Xüsusi sənaje	28	34	23	31	28	26	121,4	67,6	134,8	90,3	92,9	92,9
P r o s e n t i l l ə												
Bytyn produqsiya.	100	100	100	100	100	100						
<u>bu cümlədən:</u>												
1. Sosialist sənajet	99,93	99,93	99,96	99,96	99,97	99,97						
2. Xüsusi sənaje	0,07	0,07	0,04	0,04	0,03	0,03						

Bu cədvəldən görünür ki, hesabat dövründə sənajemiz iki qatdan çox artmış, həm də produqsiyanın bytyn artması sosialist produqsiyası hesabına olmuşdur.

Sonra, bu cədvəldən görünür ki, sosialist sistemə SSRİ sənajenin ijangəna sisteməsidir.

Nəhəqət, bu cədvəldən görünür ki, xüsusi sənajenin qəti məhv olması, indi həttə korlarındən də dana bilməyəcəkləri qatdır.

Xüsusi sənajenin məhv olmasının təsədyfi bir şey hesab etmək olmaz. Bu sənaje hər sejdən əvvəl ona gərə məhv olmuşdur ki, sosialist təsəryifat sistemə kapitalist sistemənin nisbətən ən iyşkək sistemədir. kincişi, xüsusi sənaje ona gərə məhv olmuşdur ki, sosialist təsəryifat sistemə biza, bytyn sosialist sənajemiz bir necə il ərzində jeni, hazırkı texniqa bazasında jenden silahlandırmaq imkanı vermişdir. Kapitalist təsəryifat sistemə belə imkanı vermir və verə də bilməz. İstehsal texniqası neqəti-nəzərindən, sənaje istehsalının jeni texniqa ilə təchiz edilməsinin həcmi neqəti-nəzərindən sənajemizin dnynda birinci jeri tutduq qatdır.

Sənajemizin myharibədən əvvəlki səviyyəə nisbətən artma templəri prosent hesabı ilə gətyrylər və başlıca kapitalist ölkələri sənajenin artma templəri ilə myqajisə edilərsə, aşağıdakı mənzərə alınar:

SSRI-də VƏ BAŞLİCA KAPİTALİST ÖLKƏLƏRİNDƏ SƏNAJEN 1913—1938-Çİ İLLƏRDƏ ARTMASI

	1913 II	1933 II	1934 II	1935 II	1936 II	1937 II	1938 II
SSRI	100,0	380,5	457,0	562,6	732,7	816,4	908,8
ABŞ	100,0	108,7	112,9	128,6	149,8	156,9	120,0
İngiltərə	100,0	87,0	97,1	104,0	114,2	121,9	113,3
Germaniya	100,0	75,4	90,4	105,9	118,1	129,3	131,6
Fransa	100,0	107,0	99,0	94,0	98,0	101,0	93,2

II

SOVET İTTİFAQININ DAXİLİ VƏZİYYƏTİ

Ölkəmizin daxili vəziyyətinə keçək.

Sovet İttifaqının daxili vəziyyəti neqəti-nəzərindən hesabat dövrü, bytyn xalq təsəryifatının daha da iyşkəlməsi, qulturanın artması və ölkənin siyasi qydrətinin möhkəmlənməsi mənzərəsini təşkil edir.

Sənajen və əkinçiliyin jeni, hazırkı texniqa əsasında rekonstruqsiyasının başa çatdırılmasının, hesabat dövründə xalq təsəryifatının inkişaf sahəsində ən myhynun nəticə hesab etmək lazımdır. Bizdə, geridə qalmış texniqası olan kəhnə zavodlar və ibtidai alətləri olan kəhnə kəndli təsəryifatlar daha joxdur və ya jox dərəcəsindədir. İndi sənajemizin və əkinçiliyimizin əsasını jeni, hazırkı texniqa təşkil edir. Mybatiqəsiz demək olar ki, istehsal texniqası neqəti-nəzərindən, sənajen və əkinçiliyin jeni texniqa ilə silahlanmasında neqəti-nəzərindən bizim ölkəmiz hər bir başqa ölkəyə nisbətən ən qabaqcıl ölkədir, çyinki o ölkələrdə kəhnə avadanlıq istehsalatın ajaqına cidər olub jeni texniqanın tətbiq edilməsi işini ləngidir.

Ölkənin içtimai-siyasi inkişaf sahəsində, istismarçı siniflərin qaləqlarının qəti ləqy edilməsi, fəhlələrin, kəndlilərin və intelligensianın bir ymnımı əmək cəhəsində birləşməsinin, sovet cəmiyyətinin mə'nəvi-siyasi birliliyinin möhkəmlənməsinin, ölkəmizin xalqlar dostluqunun möhkəmlənməsinin və, bytyn bunların nəticəsi olaraq, ölkənin siyasi həyatının tamamilə demokratisasiyasının, jeni Konstitusianın jərədlənməsinin hesabat dövründə ən myhynun nailiyyət hesab etmək lazımdır. Hec kəs inkar etməyə cəsəret edə bilməz ki, bizim Konstitusija dnyada ən demokratik Konstitusijadır, SSRİ Baş Sovetinə, habelə myttəfiq respublikaların Baş Sovetlərinə seçkilərin nəticələri isə—bunu ən parlaq surətdə göstərir.

Bytyn bunların nəticəsində bizim daxili vəziyyətimiz tamamilə möhkəmdir və ölkədə hakimiyyət o qədər möhkəmdir ki, dnyanın hər bir hökuməti bunun həsrətini cəkkə bilər.

Ölkəmizin eqonomik və siyasi vəziyyəti haqqındakı qonqret faqtlar gözədən keçirək.

1. Sənajen və kənd təsəryifatının daha da iyşkəllisi

a) Sənaje. Hesabat dövründə sənajemiz durmadan iyşkəlməmişdir. Bu iyşkəllis yalnız ymnimijətlə produqsiyanın artması deyil, hər sejdən əvvəl, —bir tərəfdən sosialist sənajenin ciccəklənməsini və obiri tərəfdən xüsusi sənajenin məhv olmasının əks etdirir.

Bax, myvafiq cədvəl belədir:

Bu çədvəldən görəyir ki, sənəjemiz myharibədən əvvəlki səviyyəyə nisbətən doqquz qatdan çox artmışdır, halbuki, başlıca kapitalist ölkələrinin sənəji myharibədən əvvəlki səviyyə ətrafında hərflənərək bu səviyyədən cəmi 20—30 prosent artmışdır.

Bu o deməkdir ki, artma templəri çəhətdən sosialist sənəjemiz dünyada birinci jeri tutur.

Beləliklə, bu nəticə cəhət ki, istehsal texniqası və sənəjemizin artma templəri çəhətdən başlıca kapitalist ölkələrinə artıq biz çatmışıq və onları ehtiyat keçmişik.

Bəs biz nədə geri qalırsaq? Biz iqtisadi cəhətdən, yəni sənəje istehsalatından, əhəlinin hər nəfərinə düşən miqdarda çəhətdən hələ jənə də geridə qalırsaq. Biz 1938-ci ildə 15 milyon tonna qədər çuqun istehsal etmişik, İngiltərə isə 7 milyon tonna istehsal etmişdir. Belə gəlir ki, bizdə isə İngiltərədə olduğundan yaxşıdır. Lakin bu çuqun tonnalara əhəlinin sayına görə bəyənərsə, askar olur ki, İngiltərədə 1938-ci ildə əhəlinin hər nəfərinə 145 kiloqramm, SSRİ-də isə—cəmi 87 kiloqramm çuqun düşmüşdür. Və jə daha bir misal: İngiltərə 1938-ci ildə 10 milyon 800 min tonna polad və 29 millarda qədər kilovat-saat (elektrik enerjisi) istehsal etmiş, SSRİ isə 18 milyon tonna polad və 39 millardan çox kilovat-saat istehsal etmişdir. Belə gəlir ki, bizdə isə İngiltərədə olduğundan yaxşıdır. Lakin bytyn bu tonnalara və kilovat-saatlara əhəlinin sayına görə bəyənərsə, askar olur ki, İngiltərədə 1938-ci ildə əhəlinin hər nəfərinə 226 kiloqramm polad və 620 kilovat-saat düşmüşdür, SSRİ-də əhəlinin hər nəfərinə cəmi 107 kiloqramm polad və 233 kilovat-saat düşmüşdür.

Bəs is nədədir? İş ondadır ki, bizdə əhali İngiltərədə olduğundan bir neçə qat çoxdur, deməli, tələblərimiz də İngiltərədəkindən çoxdur: Sovet İttifaqında 170 milyon əhali vardır, İngiltərədə isə 46 milliondan çox deyildir. Sənəjin iqtisadi gücü ölkənin əhəli ilə əlaqədar olma-
dan getyirilməyş ictimaiyyətlə sənəje produqsiyasının həcmi ilə deyil, əhəlinin hər nəfərinə işlədilan produqsiyanın miqdarda ilə bilavasitə əlaqədar olaraq getyirilan sənəje produqsiyasının həcmi ilə myajon edilir. Əhəlinin hər nəfərinə nə qədər çox sənəje produqsiyası düşürsə, ölkənin iqtisadi gücü bir o qədər yüksəkdir və əksinə olaraq əhəlinin hər nəfərinə nə qədər az produqsiya düşürsə, ölkənin və onun sənəjinin iqtisadi gücü bir o qədər aşağıdır. Deməli, ölkədə əhəli nə qədər çox olarsa, ölkədə işlədilan şeylər tələb bir o qədər artıqdır, deməli, belə ölkənin sənəje istehsalının həcmi bir o qədər artıq olmalıdır.

Məsələn, çuqun istehsalını getyrək. 1938-ci ildə 7 milyon tonna çuqun istehsal edən İngiltərənin çuqun istehsal sahəsində iqtisadi cəhətdən ehtiyat keçmək üçün biz hər il çuqun əridilməsini 25 milyon tonna çatdırmalıyıq. 1938-ci ildə cəmi 18 milyon tonna çuqun istehsal etmiş olan Germaniyanın iqtisadi cəhətdən ehtiyat keçmək üçün biz hər il çuqun əridilməsini 40—45 milyon tonna çatdırmalıyıq. ABS-ın cəmi 15,8 milyon tonna çuqun istehsal etdiyi 1938-ci ildəki əhəlinin sayına deyil, ABS-da sənəjin yüksəldiyi və 43 milyon tonna qədər çuqun istehsal etdiyi 1929-cu ilin səviyyəsinə nəzərdə tutularsa, ABS-ın iqtisadi cəhətdən ehtiyat keçmək üçün biz hər il çuqun əridilməsini 50—60 milyon tonna çatdırmalıyıq.

Polad, proqat istehsalı haqqında, məşinçilik və sairə haqqında da eyni sözləri deyə biləmiz, çünki sənəjin bytyn bu sahələri, habelə qalan sahələri son nəticədə çuqun istehsalından asılıdır.

Biz iqtisadi texniqası və sənəjin inkişafı templəri mənasında başlıca kapitalist ölkələrinin ehtiyat keçmişik. Bu çox yaxşıdır. Lakin bu azdır. Onları iqtisadi cəhətdən də ehtiyat keçmək lazımdır. Biz bunu edə bilərik və biz bunu etməliyik. Başlıca kapitalist ölkələrinin iqtisadi cəhətdən yalnız ehtiyat keçəcəyimiz zaman ymüd edə bilərik ki, ölkəmiz işlədilan şeylərə bytynliklə təchiz ediləcək, bizdə produqtiya bol olacaq və ictimaiyyətimizin birinci fazasından onun ikinci fazasına keçməyə imkanımız olacaqdır.

Başlıca kapitalist ölkələrinin iqtisadi cəhətdən ehtiyat keçmək üçün nə tələb olunur? Bunun üçün hər şeydən əvvəl, iqtisadi getməyə ciddi və dənəz arzı tələb olunur, qurbanlara verməyə hazır olmaq və sosialist sənəjemiz hər cəhətdən genişləndirmək üçün ciddi kapital qoyması tələb olunur. Bizdə bu imkanlar varmı? Sybəsiz ki, vardır! Sonra, bunun üçün iqtisadi istehsal texniqası və sənəjin inkişafının yüksək təchizat tələb olunur. Bizdə bu imkanlar varmı? Sybəsiz ki, vardır! Nəhayət, bunun üçün vaxt tələb olunur. Bəli, joldaslar, vaxt. Jeni zavodlar tikmək lazımdır. Sənəje üçün jeni qadrlar jətisdirmək lazımdır. Lakin bunun üçün vaxt lazımdır, həm də çox vaxt. Başlıca kapitalist ölkələrinin iqtisadi cəhətdən 2—3 ildə ehtiyat keçmək mymkyn deyildir. Bunun üçün bir qədər daha çox vaxt tələb olunur. Məsələn, jənə həmin çuqunu və onun istehsalını getyrək. Başlıca kapitalist ölkələrinin çuqun istehsal sahəsində iqtisadi cəhətdən hansı bir myddətdə ehtiyat keçmək olar? Devlet Plan Qomissiyasının kəmə hejətinin bəzi işçiləri ikinci beşillik plan tutulan zaman ikinci beşilliyin axırına üçün 60 milyon tonna miqdarda çuqun istehsal edilməsini nəzərdə tutmağa təklif edirdilər. Bu o deməkdir ki, onlar çuqun əridilməsini ildə orta hesabla 10 milyon tonna artacaqının mymkyn olduğunu əsas getyirirdylər. Bu əlbəttə, fantastika və bəlkə daha pis idi. Həm də bu joldaslar təkcə çuqun istehsal sahəsində fantastika keçməklə qalmırdılar. Onlar, məsələn hesab edirdilər ki, ikinci beşillik ərzində SSRİ-də əhəlinin ilk artımı üç-dörd milyon nəfər və jə hətta daha çox olmalıdır. Bu da fantastika və bəlkə daha pis idi. Lakin fantaziorları bir kənara ataraq real əsas yzərinə keçilsə, çuqun əridilməsi texniqasının indiki vəziyyətinə nəzərdə alaraq çuqun əridilməsinin orta hesabla illik artımının iki-iki jərmə milyon tonna miqdarda qəbul etmək tamamilə mymkyndir. Başlıca kapitalist ölkələri sənəjinin, habelə bizim ölkənin sənəjinin tarixi getirir ki, illik artımın bu norması gərgindir, lakin tamamilə mymkyndir.

Deməli, başlıca kapitalist ölkələrinin iqtisadi cəhətdən ehtiyat keçmək üçün vaxt, həm də çox vaxt tələb olunur. Həm də bizdə əmək məhsuldarlığı nə qədər yüksək olarsa, bizdə istehsal texniqası nə qədər daha çox təkmilləşərsə, bu ən myhym iqtisadi vəziyyəti bir o qədər tez jərmə jətirmək mymkyn olacaqdır, bu vəziyyətin jərmə jətirilməsi myddətlərini bir o qədər çox qsalmaq mymkyn olacaqdır.

b) *Kənd təsərrüfatı.* Həsəbat dövründə kənd təsərrüfatının inkişafı da sənəjin inkişafı kimi yüksəliş xətti ilə irəliləmişdir. Bu jəyəsli yalnız kənd təsərrüfatı produqsiyasının artmasında deyil, hər şeydən əvvəl, bir tərəfdən sosialist kənd təsərrüfatının artması və məhkəmələnməsində, öbiri tərəfdən kənd təsərrüfatının məhv olmasında özünü gəstirir.

tərir. Qolxozlarda taxıl əkin sahəsi 1933-cü ildəki 75 milyon hektardan 1938-ci ildə 92 milyon hektara çatdıqca halda, tək təsərrüfatçılardan taxıl əkin sahəsi həmin dövrdə 15,7 milyon hektardan 600 mln hektara, yəni bytyn taxıl əkin sahəsinin 0,6 prosentinə enmişdir. Mən hələ texniki bitkilərin əkin sahələrinin danışıram, burada tək təsərrüfatın rolu hələ endirilməmişdir. Bundan başqa, məlumdur ki, indi 18 milyon 800 min kəndli həjəti, yəni bələqçılıq və sənət qolxozları hesabla alınmadan bytyn kəndli həjətlərinin 93,5 prosenti qolxozlarda birləşmişdir.

Bu o deməkdir ki, qolxozlar qəti olaraq qıyvvələndirilib məhkəmələndirilmişdir, sosialist təsərrüfat sisteməşə ində əkinçilikimizin jəgəmə fərməşədir.

Hesabat dövründə bytyn bitkilərin əkin sahəsinin artması revolyusijadan əvvəlki dövrün əkin sahələrinin miqdarı ilə müqayisə edilərsə, aşağıdakı mənzərə alınır:

SSRI-də BYTYN BITKİLƏRİN ƏKİN SAHƏLƏRİ

	Milyon hektarla						1938 il 1913-cy ilə nisbətən %/ə-lərlə
	1913 il	1934 il	1935 il	1936 il	1937 il	1938 il	
Bytyn əkin sahəsi	105,0	131,5	132,8	133,8	135,3	136,9	130,4
Bu cümlədən:							
a) Taxıl	94,4	104,7	103,4	102,4	104,4	102,4	108,5
b) Texniki bitkilər	4,5	10,7	10,6	10,8	11,2	11,0	244,4
c) Bostan-baqca	3,8	8,8	9,9	9,8	9,0	9,4	247,4
d) Jem bitkiləri	2,1	7,1	8,6	10,6	10,6	14,1	671,4

Bu cədvəldən görünyr ki, bizdə bytyn bitkilərin və birinci növbədə-jem, texniki və bostan-baqca bitkilərinin əkin sahələri artmışdır.

Bu o deməkdir ki, əkinçilikimiz daha ixtisaslı və produqtlı olur, döz-gyn əkinçijəmənin geniş jəhləməşə işə real zəmin əldə edir.

Hesabat dövründə qolxoz və sovxozlarınmızın traktorlar, qombajınlar və başqa məşinlərə silahlanmaşının neçə artıdqəyn aşağıdakı cədvəllər göstərir:

1) SSRI KƏND TƏSƏRRÜFATINDA TRAKTOR PARQƏ

	1933 il	1934 il	1935 il	1936 il	1937 il	1938 il	1938-ci il 1933-cy ilə nisbətən % -lərlə
a) Traktorların sayı (min ədəd hesabən ilə)							
Bytyn traktorlar	210,9	276,4	360,3	422,7	454,5	483,5	229,3
b) Bu cümlədən:							
a) MTS-lərdəki traktorlar	123,2	177,3	254,7	328,5	365,8	394,0	319,8
b) Sovxozlarda və kəməklə kənd təsərrüfatı məşinlərindəki traktorlar	83,2	95,5	102,1	88,5	84,5	85,0	102,2
c) Traktorların gücü - min at qüvvəsi hesabən ilə							
Bytyn traktorlar	3209,2	4462,8	6184,0	7672,4	8385,0	9256,2	288,4
d) Bu cümlədən:							
a) MTS-lərdəki traktorlar	1758,1	2753,9	4281,6	5856,0	6679,2	7437,0	423,0
b) Sovxozlarda və kəməklə kənd təsərrüfatı məşinlərindəki traktorlar	1401,7	1669,5	1861,4	1730,7	1647,5	1751,8	125,0

2) SSRI KƏND TƏSƏRRÜFATINDA QOMBAJINLAR VƏ BAŞQA MƏŞİNLER PARQƏ

(ilkin axırı ycy: min ədəd hesabə ilə)

	1933 il	1934 il	1935 il	1936 il	1937 il	1938 il	1938 il 1933-cy ilə nisbətən %/ə-lərlə
Qombajınlar	25,4	32,3	50,3	87,8	128,8	153,5	604,3
Daxili jənaqçılıq motorları və loqoməonları	48,0	60,9	69,1	72,4	77,9	83,8	174,6
Myrəkkəş və jərim myrəkkəş quruluşlu taxıləjən məşinlər	120,3	121,9	120,1	123,7	126,1	130,8	108,7
Jyk avtoməonları	26,6	40,3	63,7	96,2	144,5	195,8	736,1
Mink avtoməonları (ədəd ilə)	3,991	5,533	7,555	7,630	8,156	9,594	240,4

Hesabat dövründə bizdə məşin-traktor stansijaların sayının 1934-cy ildəki 2,900-dən 1938-ci ildə 6,350-jə çatdıqca faqtlı bu rəqəmlərə əlavə edilərsə, bytyn bu rəqəmlərə əsasən qəti bir surətdə demək olar ki, jəni, hazırkı texniqə əsasında əkinçilikimizin rekonstruksijası əsas etibarıla başa çatdırılmışdır.

Bələklə, bizim əkinçilik nəinki ən iri və mexanikləşdirilmiş, deməli, həm də ən cox satlıq məhsul verən, habelə, hazırkı texniqə ilə hər bir başqa əkinin əkinçilikindən daha cox silahlanmış əkinçilikdir.

Hesabat dövründə taxıl bitkilərinin və texniki bitkilərin produqsi-jasının revolyusijadan əvvəlki dövrə nisbətən artması gətirylərsə, rə-qəmlər aşağıdakı mənzərəni verir:

SSRI-də TAXİL VƏ TEXNIKI BITKİLƏRİN ÜMUMI PRODUQSIJASƏ

	Milyon sentnerlə						1938 il 1913-cy ilə nisbətən %/ə-lərlə
	1913 il	1934 il	1935 il	1936 il	1937 il	1938 il	
Taxıl	801,0	894,0	901,0	827,3	1202,9	949,9	118,6
Pəməşq (çilədi)	7,4	11,8	17,2	23,9	25,8	26,9	363,5
Kətan (il)	3,3	5,3	5,5	5,8	5,7	5,46	165,5
Şəkər çuqunduru	109,0	113,6	162,1	168,3	218,6	166,8	153,0
Jəqlə bitkilər	21,5	36,9	42,7	42,3	51,1	46,6	216,7

Bu cədvəldən görünyr ki, 1936-cı ildə və 1938-ci ildə şərq və cənub-şərq rayonlarındakı quraqlıqə bəxməjaraq və 1913-cy ildə ən jəksək məhsul gətirylərdiyinə bəxməjaraq bizdə hesabat dövründə taxıl və texniki bitkilərin ümumi produqsiyasının artması 1913-cy ilin səvi-jəsinə nisbətən durmadan jəksəmişdir.

Qolxoz-sovxozların satlıq taxıl istehsalı məsələsi xysusilə maraq-lydır. Məşhur statistik Nemcinov joldaş hesablamışdır ki, myharibədən əvvəl 5 milliard pud ümumi taxıl məhsulundan bazara çəmi 1 milliard 300 milyon pudə qədər satlıq taxıl buraxılırdı ki, bu da o zamanı taxıl istehsalının satlıq hissəsinin 26 prosentini təşkil edir. Nemcinov joldaş hesab edir ki, iri istehsal olan qolxoz və sovxoz istehsalında mə-sələni, 1926–1927-ci illərdə ümumi produqsiyanın 47 prosentə qədərini sat-lıq taxıl təşkil edirdi, tək kəndli təsərrüfatında isə satlıq taxıl–12 prosentə qədər idi. İşə daha ehtijatlı jənaşylar və 1938-ci ildə qolxoz-sovxozların satlıq taxıl istehsalı ümumi istehsalın 40 prosenti mi-qdarında qəbul edilərsə, belə nəticə çıxır ki, sosialist taxıl təsərrü-

fəhməz kənara 2 milliard 300 million puda qədər, jə'ni myharibədən əvvəlki təxli istehsalın sətəf təxlyədən 1 milliard pud artıq sətəf təxli buraxa bilər və bu il doqrudan da buraxmışdır.

Deməli, sovxoz-qolxoz istehsalın iyksək sətəf məhsul verməsi onun ən myhəmm xysusijətidir və əlkeni təçhiz etmək yeyn bunun ən ciddi əhəmiyyəti vardır.

Təxli probleması, olduqca bejyk bir əlkeni sətəf təxli kəfəzət dərəçədə təçhiz etmək probleması əlkəminiz bu qəder asan və təz həli edə bilmiş olduqunun sirri, qolxozların və sovxozların məhiz bu xysusijətidədir.

Qejd etmək lazımdır ki, son yç ildə bizdə hər il tədərək edilən təxli bir milliard altı yz million puddan asaq əmməmiş və bəzən, məsələn, 1937-ci ildə bir milliard 800 million puda çatmışdır. Hər il pulla ələnən 200 million puda qəder təxli və qolxozların təxli təcərəti xətti ilə olan bir nəcə yz million pud təxli buna əlavə edilirsə, ymmijətlə qolxoz və sovxozların kənara buraxdıqlar sətəf təxlin yuxarıda göstərilən miqdarda mejdana sığacaqdır.

Sonra, qejd etmək maraqlıdır ki, son yç ildə sətəf təxlin bazarı, kecmişdə əlkəminiz təxli mərkəzi hesab olunan Uqrainadan şimala və şərqə, jə'ni RSFSR-ə kecmişdir. Mə'lumdur ki, son iki—yç ildə Uqrainə hər il cəmi 400 million puda qəder təxli tədərək edir, halbuki, RSFSR bu illərdə hər il bir milliard yz million—bir milliard iki yz million pud sətəf təxli tədərək edir.

Təxli istehsal işi bu vəziyyətdədir.

Hejvandarlıq gəldikdə, kənd təsərrüfatının ən geridə qalmış bu sahəsində də son illərdə ciddi irəliləmə əmələ gəlmişdir. Doğrudur, atların sayı və qojunculuq sahəsində biz revolyusijadan əvvəlki səviyyədən hələ geridə qalırsq, lakin artıq qaramal və donuzculuq sahəsində biz revolyusijadan əvvəlki səviyyəni etyib kecmişik.

Bu xysusdakı rəqəmlər belədir:

SSRI-də MALQARANIN SAJİ (million baş hesab ilə)

	I yul ayl yeyn						1938-ci ildə 1916-cı ildə səljəbə əlma mə'lumatına nisbətən	1933-cy ilə nisbətən
	1916-cı ildə səljəbə əlma mə'lumatına gərə	1933	1934	1935	1936	1937	1938	
At	35,8	16,6	15,7	15,9	16,6	16,7	17,5	105,4
Qaramal	60,6	38,4	42,4	49,2	56,7	57,0	63,2	104,3
Qojun və keci	121,2	50,2	51,9	61,1	73,7	81,3	102,5	84,6
Donuz	20,9	12,1	17,4	22,5	30,5	22,8	30,6	146,4
								252,9

Atsəlyq və qojunculuq sahəsindəki geriliğin ən qısa zamanda aradan qaldırılacağına şybhə ola bilməz.

c) *Mal dövriyyəsi, transport.* Sənəjin və kənd təsərrüfatının iyksəli işi bərabər əlkədə mal dövriyyəsi də artmışdır. Dəvlət və kooperativ təcərətinin xərda sətəf şəbəksə hesabət dövryədə 25 prosent artmışdır. Dəvlət və kooperativ təcərətinin xərda sətəf dövriyyəsi 173 prosent artmışdır. Qolxoz-bazar təcərəti dövriyyəsi 112 prosent artmışdır.

Bax, myvafiq cədvəl belədir:

MAL DƏVRİYYƏSİ

	1933 il	1934 il	1935 il	1936 il	1937 il	1938 il	1938 il 1933-cy ilə nisbətən %/ə-larğa
1. Dəvlət və kooperativ təcərətinin xərda sətəf şəbəksə (maqaza və palatqalar) — ilin axırlı yeyn	285,355	286,236	268,713	289,473	327,361	356,930	125,1
2. Dəvlət və kooperativ təcərətinin xərda sətəf dövriyyəsi (qıdımə ləfə daxil olmaqla) — million manatla	49,789,2	61,814,7	81,712,1	106,760,9	125,943,2	138,574,8	278,3
3. Qolxoz-bazar təcərəti dövriyyəsi — million manatla	11,500,0	14,000,0	14,500,0	15,607,2	17,799,7	24,399,2	212,2
4. Xəq Jəjjət Sənəji Qəmmisariətinin, Xəq Jəjjət Sənəji Qəmmisariətinin, Xəq Aqır Sənəji Qəmmisariətinin, Xəq Məşə Sənəji Qəmmisariətinin, mytəbəl rəsputiqaların xəq Jəjjət sənəji qəmmisariətlərinin əlasi təcərət nəzərlər — ilin axırlı yeyn	718	836	1141	1798	1912	1994	277,7

Ajdəndər ki, əlkədə transportun daşınması myəjjən dərəçədə artmadan mal dövriyyəsi bu qəder genişlənməzdi. Doğrudan da, nəsbət dövryədə hər çyr transportda, xysusən dəmir jolu və hava transportunda iyk daşınması artmışdır. Su transportunda da, lakin bejyk dəyişikliklərlə, iyk daşınması artmışdır, 1938-ci ildə isə su transportunda iyk daşınması təssəyi ki, əvvəlki ilə nisbətən bir qəder əskilmişdir.

Bax, myvafiq cədvəl belədir:

İYK DƏVRİYYƏSİ

	1933 il	1934 il	1935 il	1936 il	1937 il	1938 il	1938 il 1933-cy ilə nisbətən %/ə-larğa
Dəmir jollar (milliard tonna-kilometrə)	169,5	205,7	258,1	323,4	354,8	369,1	717,7
Cay və dəniz transportu (milliard tonna-kilometrə)	50,2	56,5	68,3	72,3	70,1	66,0	131,5
Myktə hava flotu (million tonna-kilometrə)	3,1	6,4	9,8	21,9	24,9	31,7	1022,6

1938-ci ildə su transportunun bir qəder geriliğinin 1939-cu ildə aradan qaldırılacağına şybhə ola bilməz.

2. Xəqın maddi və qultura vəziyyətinin daha da yaxşılaşması

Sənəjin və kənd təsərrüfatının davam edən iyksəli xəqın maddi və qultura vəziyyətinin daha da yaxşılaşması ilə nəticələnməyə bilməzdi və həqiqətdə də bununla nəticələnməmişdir.

İstismarın jox edilməsi və xalq təsərrüfatında sosialist sisteməslərin möhkəmlənməsi, şəhərdə və kənddə işsizliyin və bununla əlaqədar olan dilçiliyin olmaması, sənəjin olduqca genişlənməsi və fəhllərin sayının durmadan artması, fəhllərin və qolxozçuların əmək məhsuldarlığının artması, torpaqın həmişəlik olaraq qolxozlara verilməsi və qolxozların olduqca çoxlu miqdarda əla traktorlarla və kənd təsərrüfat maşınları ilə təchiz edilməsi, —bytyn bunlar fəhlə və kəndlilərin maddi vəziyyətini daha da yaxşılaşdırmaq üçün real şərait yaratmışdır. Fəhlə və kəndlilərin maddi vəziyyətinin yaxşılaşması isə, təbii olaraq, ölkəmizdə böyük qyvva olan və fəhlələrlə kəndlilərin intereslərinə xidmət edən intelligensiyamızın maddi vəziyyətinin yaxşılaşması ilə nəticələnmisdir.

Artıq indi danşyq,—kənddən cəhəb açılıq qorxusu altında jəşəjan işsiz və evsiz-cəşiksiz kəndliləri sənəjdə bir təhərlə işə dyzəltmək və rəhlin ədərək onlara iş vermək haqqında dejidir. Artıq coxdan ölkəmizdə belə kəndlilər joxdur. Bu da, əlbəttə, jaxşıdır, çünki kəndimizdən varlıcaqların gəstərlir. İndi danşyq qolxozlara ancaq belə bir təklif etmək yəzində ola bilər ki, onlar xəhşimnizi jərinə jətirsinlər və artan sənəje ucun bizə hər il hec olmasa million jərsinə gəder gənc qolxozcu versinlər. Artıq indi varlı olan qolxozlar nəzərdə tutulmalıdır ki, onların tərəfindən bu cür kəmək olmadan sənəjimizi daha artıq gənişləndirmək cox cətin olar, sənəjei gənişləndirmədən isə—kəndlilərin cox işlənə mallara artan tələblərinə jərinə jətinə bilərik. Bizim bu xəhşimnizi jərinə jətinmək üçün qolxozların bytyn imkanıları vardır, çünki qolxozlarda texniqanın cox olması kənddə işçilərin jərinə hissəsini azad edir, sənəjə kecirilən bu işçilər isə bytyn xalq təsərrüfatıma cox böyük fəjdə vərə bilərlər.

Nəticədə, biz hesabət dövyəndə fəhlə və kəndlilərin maddi vəziyyətinə jaxşılaşdırmaq sahəsində aşağıdakı gəstəriciləri əldə etmişik:

1. Xalq gəliri 1933-cü ildə 48,5 milliard manatdan 1938-ci ildə 105 milliard manata cətməşdir;
2. Fəhlə və qulxozçuların sayı 1933-cü ildə 22 milliondan bir qədər artıq olduqda 1938-ci ildə 28 milliona cətməşdir;
3. Fəhlə və qulxozçuların illik əmək haqqı fondu 34.953 million manatdan 96.425 million manata cətməşdir;
4. Sənəje fəhlələrinin, 1933-cü ildə 1.513 manat miqdarda olan orta illik əmək haqqı 1938-ci ildə 3.447 manata cətməşdir;
5. Qolxozların pul gəliri 1933-cü ildə 5.661,9 million manatdan 1937-ci ildə 14.180,1 million manata cətməşdir;
6. Təxli rayonlarında hər bir qolxozcu həjətinə orta hesabla verilən təxli, 1933-cü ildə 61 pudan 1937-ci ildə 144 puda cətməşdir ki, buraja da toxumlar, toxum sığortə fondları, ixtimalıdır ki, malqara ucun jəm fondu, təxli tədaryıqları, MTS-lərin işi üçün natura ilə verilən müzd daxil dejidir;
7. Dövlətin bjuđetlə içtimai-qultıra tədbirlərinə buraxdıq pul 1933-cü ildə 5.839,9 million manatdan 1938-ci ildə 35.202,5 million manata cətməşdir.

Xalqın qultıra vəziyyətinə gəldikdə, xalqın maddi vəziyyəti jaxşılaşdıqca qultıra vəziyyəti də jəksəlməşdir.

Hesabat dövy, xalqın qultıraça inkişafə nəqteji-nəzərindən həqiqətin qultıra revolyusiyasə dövyə olmuşdur. SSRİ millətlərinin dilə-

rində ymumi məcburi ibtidai təhsil həyata kecirilmiş, myxtəlif dərəçəli məktəblərin və məktəblilərin sayı artmış, ali məktəblərin buraxdıq myxtəssislərin sayı coxalmış, jəni, sovet intelligensiyasə jərəddmiş, qyvvaləndirilmişdir,—xalqın qultıra jəksəlisinin ymumi mənəzəsi bə-
lədir.

Bu xysusdakı məlumat belədir:

1) XALQIN QULTIRA SƏVİJƏSİNİN JYKSƏLMƏSİ

Gəstəricilər	Ölçü vahidi	1933/34-cü il	1938/39-cu il	1938/34-cy ilə nisbətən %lə
Myxtəlif dərəçəli məktəblərdə oxuyənlərin sayı	min nəfər	23.814	33.965,4	142,6
Bu cəmiyən:				
İbtidai təhsil	"	17.873,5	21.288,4	119,1
Orta təhsil (ymumi və xysusi təhsil)	"	5.482,2	12.076,0	220,3
Ali təhsil	"	458,3	601,0	131,1
SSRİ-də oxuyənlərin sayı (aytyn təhsil nəvələri daxil olmaqla)		—	47.442,1	—
Kytləvi kitaxəzanaların sayı	min	40,3	70,0	173,7
Bunlarda kitaxəzanaların sayı	million	86,0	126,6	147,2
Qvə idarələrinin sayı	min	61,1	95,6	155,6
Təatrların sayı	adad	587	790	134,6
Kinoların sayı (ensiz pljonaqla kinoların sayı)		27.467	30.461	110,9
Bu cəmiyən səli kinolar		498	15.202	31 dəfə
Kənddəki kinoların sayı (ensiz pljonaqla kinoların sayı)		17.470	18.991	108,7
Bu cəmiyən səli kinolar		24	6.670	278 dəfə
Qvəzədrin illik tirazı	million	4.984,6	7.092,4	142,3

2) 1933—1938-ci illərdə SSRİ-də tikilmiş məktəblər

İllər	Məktəblərin sayı		
	Şəhərlərdə və şəhər tipli jəti.	Kənd jərlərində	Cəmi
1933	326	3.261	3.587
1934	577	3.488	4.065
1935	533	2.829	3.362
1936	1.505	4.206	5.711
1937	730	1.323	2.053
1938	583	1.246	1.829
1933—38-ci illərdə cəmi	4.284	16.353	20.637

3) 1933—1938-ci illərdə ali məktəblərdə buraxılmış gənc mytəxəssislər (min nəfər hesabla)

	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Bytyn SSRİ-də (həmi mytəxəssislər suraja daxil dejidir)	34,6	49,2	83,7	97,6	104,8	106,7
1. Sənəje və iktini inženierləri	6,1	14,9	29,6	29,2	27,6	25,2
2. Transport və rəzide inženierləri	1,8	4,0	7,6	6,6	7,0	6,1
3. Kənd təsərrüfatının mexanizasiyasə inženierləri, aqronomlar, bəjilər həkimləri və zootexniqlər	4,8	6,3	8,8	10,4	11,3	10,6
4. Eqonomistlər və juristlər	2,5	2,5	5,0	6,4	5,0	5,7
5. Orta məktəb, fəhlə faqulitə, texniqum mytəbilimləri və əsaq məarif işçiləri, au cəmiyən inqəsəət işçiləri	10,5	7,9	12,5	21,6	31,7	35,7
6. Həkimlər, provizorlar və fiziklara işçiləri	4,6	2,5	7,5	9,2	12,3	13,6
7. Başqa ixtissislər	4,3	11,1	12,7	14,2	9,9	9,8

Bu cox böyük qultura işi nəticəsində bizdə fəhlə sinfi, kəndlilər, savet qulluqları sıralarından çıxan, qanun qaydalarına qanayan, qanun qaydalarına qanayan olan coxlu yeni, savet intelligensiyası, —istismar boğdurulmuşun nə olduqunu bilmədən, istismarcılara nifrət edən, SSRİ xalqlarına sədaqət və uryəklə qulluq etməyə hazır olan intelligensiya meydana gəlmiş və yetişmişdir.

Fikirincə, bu yeni, xalq, sosialist intelligensiyasının meydana gəlməsi eləmkəmdə qultura revolyusiyasının ən myhıym nəticələrindən biridir.

3. Sovet quruluşunun daha da möhkəmlənməsi

Hesabat devryının ən myhıym nəticələrindən biri ondan ibarətdir ki, bu dövrdə ölkənin daxili vəziyyəti daha da möhkəmlənmişdir, sovet quruluşu daha da möhkəmlənmişdir.

Başqa cür ola bilməzdi. Xalq təsərrüfatının bytın sahələrində sosialist sisteməsinin möhkəmlənməsi, sənəfin və kənd təsərrüfatının iyksəlməsi, zəhmətkeşlərin maddi vəziyyətinin yaxşılaşması, xalq kyt-lələri qulturasının artması, onların siyasəti aqtiyilimin artması, —Sovet hakimiyyətinin rəhbərliyi ilə həyata keçirilmiş bytın bunlar, sovet quruluşunun daha da möhkəmlənməsi ilə nəticələnməyə bilməzdi.

Hər bir kapitalist cəmiyyətdən fərqli olaraq, indiki zamanda sovet cəmiyyətinin xysusiyəti ondan ibarətdir ki, onda daha antaqonist, dym-mən siniflər yoxdur, istismarcı siniflər aradan qaldırılmışdır, sovet cəmiyyətinin təşkil edən fəhlələr, kəndlilər və intelligensiya iş məhriban əməkdaşlıq əsasları yzərində bəşarə və işləyirlər. Kapitalizm cəmiyyəti, fəhlələrlə kapitalistlər arasında, kəndlilərlə mylkədarlar arasında da bəşarə ziddiyyətlərlə parçalanmış və bu da onun daxili vəziyyətinin möhkəm olmamasına səbəb olmuş halda, istismar zylmyndən azad olmuş sovet cəmiyyəti bu cür ziddiyyətlərin nə olduqunu bilmiş, sinfi toxumalarını azad və fəhlələr, kəndlilərin, intelligensiyasının məhriban əməkdaşlıq cəmiyyətidir. Bu ymmünlük əsasında da sovet cəmiyyətinin məni-siyasi birliyi, SSRİ xalqlarının dostluğu, sovet patriotizmi kimi hərəkətverici qyvvaler genişlənməmiş, 1936-cı ilin noyabrında qəbul edilmiş SSRİ Konstitusiyası və ölkənin baş orqanlarına seçkilərin tamamilə demokratisasiyası da jənə bu əsas yzərində meydana gəlmişdir.

Ölkənin baş orqanları seçkilərinə gəldikdə bu seçkilər sovet cəmiyyətinin birliyi və SSRİ xalqlarının dostluğu parlaq surətdə nymajis etdirdi ki, bunlar da ölkəmizin daxili vəziyyətinin xarakterik xysusiyəti təşkil edir. Məlum olduq ki 1937-ci ilin deqabrında SSRİ Baş Sovetinə seçkilərdə qommunistlərə partiya olmaqları bloquna, demək olar ki, 90 million seçici, jəni səşvermədə iştirak edənlərin 98,6 prosenti səs vermişdir. 1938-ci ilin iyun ayında myttəfiq respublikaların Baş Sovetlərinə seçkilərdə isə qommunistlərə partiya olmaqları bloquna 92 million seçici, jəni səşvermədə bytın iştirak edənlərin 99,4 prosenti səs vermişdir.

Sovet quruluşunun möhkəmlənməsinin əsas və Sovet hakimiyyətinin ty-kəmməz qyvvaler mənəbi, bax buradadır.

Bu, bir də o deməkdir ki, myharibə olaçaq halda ordumuzun arxası və çəbbəsi, ejni çinsdən olduquna və daxili birliyinə görə, —hər han-

ss bir başqa ölkədən möhkəm olaçaqdır, bunu, xaricdəki hərbi toxuma həvəskarların jadda saxlamaları lazımdır.

Xarici mətbuatın bəzi xadimləri bəşboqazlıq edib deylirlər ki, sovet təşkilatlarının Trotski, Zinovjev, Qamenev, Jakir, Tuxacevski, Rozenqolt, Buxarin və başqa jərtəçilər kimi spionlardan, qatillərdən və zıjancılardan təmizlənməsi sovet quruluşunu guja «sarsıtmışdır», «pozqumluq» əmələ gətirmişdir. Bu jərtəç bəşboqazlıq ələ salınmağa lajıqdır. Sovet təşkilatlarının zərərli və dymən elementlərdən təmizlənməsi sovet quruluşunu neçə sarsıda və poza bilər? Xarici dövletlər qarşıssında syryın, hər bir xarici cinovniq qarşıssında qul kimi səde-jə getmək duyqusu ilə dolu olan və ona spionluq qulluq gəstərməyə hazır olan bir ovuc trotskist-buxarinci spion, qatıl və zıjancılar, —hoj-nunda kapitalizm qulculuq boğdurulmuşu cəhən hər hansı bir iyksək rıtbalı xarici cinovniqə qarşı, kapital zəncirindən azad axıryəsə sovet vətəndaşlarının iyksək olduqunu başa dyməmiş bir ovuc adamlar, —bu alcaq satqın qullar bandası kimə lazımdır, xalq ycyın bunların nə qijməti ola bilər və bunlar kimi «poza» bilərlər? 1937-ci ildə Tuxacevski, Jakir, Uborevic və başqa jərtəçilər gylələnməyə məhkum edildilər. Bundan sonra SSRİ Baş Sovetinə seçkilər oldu. Seçkilərdə bytın iştirak edənlərin 98,6 prosenti Sovet hakimiyyətinə səs verdi. 1938-ci ilin əvvəllərdə Rozenqolt, Rəqov, Buxarin və başqa jərtəçilər gylələnməyə məhkum edildilər. Bundan sonra myttəfiq respublikaların Baş Sovetlərinə seçkilər oldu. Seçkilərdə bytın iştirak edənlərin 99,4 prosenti Sovet hakimiyyətinə səs verdi. Sual olunur, hansı burada «pozqumluq» əlamətləri və nə ycyın bu «pozqumluq» seçkilərin nəticələrində əzyın gəstərmədi?

Bu xarici bəşboqazlara qulaq asarkən belə bir nəticəyə gəlmək olar ki, spionlar, qatillər və zıjancılar azad buraxılmas olajdır və onlara zıjancılıq etməyə, adam öldürməyə və spionluq etməyə mane olan olmasajda, sovet təşkilatları daha möhkəm və daha davamlı olarmış. (Gylsya.) Spionlar, qatillər, zıjancılar bu qəder hojssəzliqlə mydafiə edən bu aqalar öz sırlarını cox tez acımlarmış?

Bələ demək daha doqru olmazmış ki, sovet təşkilatlarının spionlardan, qatillərdən, zıjancılardan təmizlənməsi bu təşkilatların daha da möhkəmlənməsinə səbəb olmalı idi və həqiqətdə də buna səbəb oldu.

Məsələn, Xasan gəly jəməndəki hadisələr, sovet təşkilatlarının möhkəmləndirmək ycyın bu təşkilatlar spionlardan və zıjancılardan təmizlənməyin ən doqru vasitə olduqunu gəstərmir, bəs nəji gəstərir?

★

Daxili siyasət sahəsində partiyanın vəzifələri:

1. İstehsal texniqası və sənəfin artması təmpləri sahəsində başlıca kapitalist ölkələrini ətəy kecdijimiz kimi, —onların ən jaxın 10—15 il ərzində eqonomik cəhətdə də ətəy kecmək ycyın sənəkimizin iyksəlişini, ənək məhsuldarlıqının artmasını, istehsal texniqasının təkmilləşdirilməsini daha da genişləndirməkdir.

2. Ən jaxın 3—4 il ərzində hər heqtdən orta hesabla 12—13 sentner məhsul gətyrməklə hər il 8 miilyard pud taxıl istehsalın əldə etmək, texniki bitkilər istehsalının orta hesabla 30—35 prosent artırmək, qojunların və donuzların səşnə iki qat, qaramaların səşnə —40 prosent, atların səşnə —35 prosent artırmək qat ycyın, əkilicijimizin və hejvandarlıqımızın iyksəlişini daha da genişləndirməkdir.

3. Fəhlələrin, kəndlilərin, intelligensiyasının maddi və qultura vəziyyətini daha da yaxşılaşdırmaq davam etdirməkdir.

4. Sosialist Qonstitusiyamıza dönmədən həyata keçirmək, ölkənin siyasi həyatının axırda demokratizasiyasını həyata keçirmək, sovet cəmiyyətinin mədəni-siyasi birliliğini və fəhlələrin, kəndlilərin, intelligensiyasının mehriban əməkdaşlığını möhkəmləndirmək, SSRİ xalqlarının dostluğunu hər cəhətdən möhkəmləndirmək, sovet patriotizmini inkişaf etdirmək və qvvətləndirməkdir.

5. Qapitalizm əhatəsini jaddan çıxarmamaq, xarici razvedqanın ölkəmizə spionlar, qatillər, zıncılar gəndərəcəyini jadda saxlamaq, bunu jadda saxlayıb sosialist razvedqamıza möhkəmləndirərək, xalq düşmənlərini darmadaqın etməkdə və onların kökünü kəsməkdə razvedqamıza sistemətiq kömək etməkdir.

III

YIQ(b)P-nin DAHA DA MÖHKƏMLƏNMƏSİ

Siyasi xətt və gundəlik praqtiki iş nəqtefi-nəzərindən hesabət dövyri, partiyanın baş xəttinin tam qələbəsi dövyri idi. (*Uzun syron gurultu alqışlar.*)

Bytyn xalq təsərrüfatında sosialist sisteməsinin möhkəmlənməsi, yeni texniqa əsasında sənəjin və əkinçiliğin rekonstruksiyasının başa çatdırılması, ikinci beşillik planın sənədədə vaxtımdan əvvəl jərinə jətirilməsi, illik taxıl istehsalının 7 milliard pud dərəcəsinə çatdırılması, diləncilik və işsizliğin jox edilməsi və xalqın maddi və qultura vəziyyətinin jyksəlməsi,—partiyamızın siyasətinin dyzgynlyjny, onun rəhbərlijinin dyzgynlyjny nymajış etdirən əsas nailijətlərdir.

Bu əzəmətli nailijətlər qarşısında, partiyanın baş xəttinin ələhinə olanlar, myxtəlif «sol» və «saq» axıntıqlar, hər cür trotskist-plataqovcu və buxarinci-rəqovcu nəcinslər əzildilər, öz cürük «platformaların» gizlətməyə və podpoljəyə kecməyə məcbur oldular. Onlarda, xalqın iradəsinə bojun əjməyə mərdlik olmadıqlarına görə mənşeviqlərə, eserlərə, faşistlərə birləşməli, xarici razvedqaja qulluq gəstərməli, spion olmaqla və ölkəmizi parcalamaqda və burada qapitalist qulculuğunu bərpa etməkdə Sovet İttifaqının düşmənlərinə kömək etmək vəziyyətini əhdələrinə gətyrməli ystyn tutdular.

Partiyanın xətti ələhinə olanların, sonra dənyə xalqın düşməni olanların şərlisiz sonu bələdir.

Partiya, xalqın düşmənlərini darmadaqın edərək, partiya və sovet təşkilatların nəcinslərdən təmizləjərək öz siyasi və təşkilat işində daha vahid oldu, öz Mərkəzi Qomitətinin ətrafında daha sıx birləşmiş oldu. (*Gurultulu alqışlar. Bytyn delegatqlar əlaqə qalxır və məruzəcini alqışlayırlar. «Stalin joldaşa ura! Jəsasən Stalin joldaş! Jəsasən partiyanın Mərkəzi Qomitəti! Ural» səsləri.*)

Hesabat dövyrdə partiyanın daxili həyatının inkişafı haqqında, onun təşkilat və propaqanda işi haqqında qonqret mə'lumat nəzərdən keçirək.

1. Partiyanın tərkibini yaxşılaşdırmaq tədbirləri. Təşkilatların xərdaşdırılması. Rəhbər orqanların əsaqla işə yaxınlaşdırılması

Hesabat dövyrdə partiyanın və onun rəhbər orqanlarının möhkəmləndirilməsi, birinci növbədə iki jolla: partiyanın tərkibini nizama salmaq, e'tibarsız adamları sıxışdırıb kənar etmək və yaxşı adamları seçmək jolu ilə, və təşkilatları xərdaşdırmaq, onların həcmiini kiciltmək və rəhbər orqanları əsaqla, operativ, qonqret işə yaxınlaşdırmaq jolu ilə həyata keçirilmişdir.

Partiyanın XVII qurultayında partiyanın 1.874.488 üzvy tərəfindən nymajəndə var idi. Bu rəqəmlər əvvəlki qurultaya, partiyanın XVI qurultayına nymajəndə gəndərmis olan partiya üzvlərinin sayı haqqında kə rəqəmlərlə myqajisə edilərsə gəryərk ki, partiyanın XVI qurultayından XVII qurultayınadək olan dövrdə partiya 600 min jəni partiya üzvy gəlmişdir. Partiya hiss etməjə bilməzdi ki, 1930–1933-cy illər şərəitində partiya bələ kytləvi axın, partiya tərkiibinin saqlam olmaıan və arızə edilməz artmasədyr. Partiya bilirdi ki, onun şərəllərinə jalnəz namuslu və sədəqətli adamlar dejl, habelə partiya bəjrəqəndən öz şəxs-i məqsədləri ucyn istifadə etməjə cəhəsn təsədyfi adamlar da, qarjəristlər də gəlirlər. Partiya bilməjə bilməzdi ki, onun gycy jalnəz üzvlərinin sayında dejl, habelə, hər şejdən əvvəl, bunların kejlifjətindədir. Bununla ələqədar olaraq partiyanın tərkiibini nizama salmaq məsələsi qarşədə durdu. Partiya üzvlərinin və qandidatların, hələ 1933-cy ildə başlanmş təmizlənməsini davam etdirmək qərarə alındı və bu təmizləmə həqiqətdə 1935-ci ildə maj əjnədək davam etdirildi. Sonra, partiya jəni üzvlər qəbulunun dəjəndərlənməz qərarə alındı və qəbul işləri həqiqətdə 1936-cı ildə sentjəbr əjnədək dəjəndərləndi, partiya jəni jəni üzvlər qəbuluna jalnəz 1936-cı il nojəbrın 1-dən başlandı. Daha sonra, Kirov jəldəsn xainçəsina əldəryrmsi ilə, —partiyada syb-həli elementlərin az olmağəyn gəstəran və qətlə ələqədar olaraq partiya documentləri joxlansəlməz və dəjəndərlənməsinin kecirilməsi qərarə alındı, bunların da hər ikisi jalnəz 1936-cı ildə sentjəbr ayı ucyn qurtardı. Jalnəz bundan sonra partiya jəni üzvlər və qandidatlar qəbulu başlandı. Bytyn bu tədbirlərin nətiçəsində partiya ona myvəffəq oldu ki, ən məhkəm və sədəqətli adamlar səcib saxlajaraq öz şərəllərinə təsədyfi, passiv, qarjərist və acıq dycmən elementlərdən təmizlədi. Demək olmaz ki, bu təmizləmə ciddi səhvlər buraxmadan kecirildi. Təəsşy ki, səhvlər, gəzənələ biləcəjindən cox oldu. Sybhasız, bəz kytləvi təmizləmə metodundan daha istifadə etməli olmaıəcəq. Lakin 1933–1936-cı illərdəki təmizləmə hər halda ləbydd idi və bu təmizləmə əsəsn myşbət nətiçələr verdi. Həmin XVIII qurultajda partiyanın 1.600 minə qədər üzvyyn, jəni XVII qurultajdakından 270 min nəfər az yzvyyn nymajəndəsi vardır. Lakin bunda bir pis şej joxdur. Əksinə olaraq, bu—jəxsəlyə ələmətidir, cunki partiya özyny jəraməzlərdən təmizləməklə məhkəmənlər. İndi partiyamızın üzvlərinin sayı bir qədər azalmışdır, lakin bunun əvəzinə partiyanın kejlifjətə qəha da jəxsəlməşədyr.

Bu, bəyjk nailijətdir.

Partiya rəhbərlijini əşəq işə jəxynlaşdırmaq mə'nəsində, onu daha da qonqrətləşdirmək mə'nəsində gyndelik partiya rəhbərlijinin jəxsə-ləşdirməsinə gəldikdə, partiya bələ bir nətiçə gəlmişdir ki, təşkilatların xərdələşdirməmə, onların həcminin kicildilməsi partiya orqan-larının bu təşkilatlara rəhbərlijini əşəqləşdirməq ucyn, rəhbərlijini əşəq işə qonqrət, cənib, əşəqiv etmək ucyn ən jəxsə vəsitiədir. Xərdələşdirmə həm xəlq qəmissariatları xəttinə, həm də əşəqivativ-terri-torial təşkilatlar xətti ilə, jəni myttəfiq respubliqalar, əlkələr, əbləst-lər, rəjonlar və bəşqələr xətti ilə kecirilmisdir. Gərylən tədbirlər nətiçəsində ində bizim 7 myttəfiq respubliqa əvəzinə 11 myttəfiq respubliqa-məz, 14 SSRİ xəlq qəmissariatı əvəzinə 34 xəlq qəmissariatı-məz, 70 əlkə və əbləst əvəzinə 110 əlkə və əbləst-məz, 2.559 qəşər və kənd ra-

jənu əvəzinə 3.815 rəjonumuz vardır. Buna uıqun olaraq partiyanın rəhbər orqanları, sistemasında, ində başda YIQ (b) P MQ əmlaq 11 mərkəzi qəmitət, 6 əlkə qəmitəti, 104 əbləst qəmitəti, 30 əşəqiv qəmitə-ti, 212 ynum şəhər qəmitəti, 336 şəhər rəjon qəmitəti, 3.479 kənd rə-jon qəmitəti və 113.060 ilk partiya təşkilatı vardır.

Təşkilatların xərdələşdirməmə işinin artıq qurtarmış olduqunu demək olmaz. Jəqin ki, xərdələşdirmə işləri davam edəcəkdir. Lakin, nəçə olsa da, bu tədbir işlər işə gyndelik rəhbərlijə jəxsəlməşəq çə-hətinə, istərsə rəhbərlijin özyny əşəq, qonqrət işə jəxynlaşdırmaq cəhətinə artıq özyny jəxsə nətiçələri verir. Mən hələ onu demirəm ki, təşkilatların xərdələşdirməmə işylərlə və minlərlə jəni adamlar rəhbər işə irəli cəkməq imkan vermişdir.

Bu da bəyjk nailijətdir.

2. Qadrların seçilməsi, onların irəli cəkməsi, onların ierləşdirilməsi

Partiyanın tərkiibinin nizama salınması və rəhbər orqanların qon-qrət, əşəq işə jəxynlaşdırılması partiyaya və onun rəhbərlijini daha da məhkəmələndirmək ucyn jəganə vəsitiə dejl və ola da bilməzdi. Həsəbat dövyndə partiyaya məhkəmələndirmək ucyn bəşqə vəsitiə,— qadrlara işi kəkyndən jəxsəlməşəqdan, qadrlar seçmək, onların irəli cəkmək, onların ierləşdirmək, onların iş prosesində joxlamaq işini jəxsəlməşəqdan ibarət idi.

Partiya qadrları—partiyanın qəmdə həj'ətdir, bizim partiyaməz həkimlijət başında durmuş olduqdan,—bu qadrlar habelə rəhbər dəvlət orqanlarının da qəmdə həj'ətdir. Prətiqada joxlamış dyzğyn siyasi xətt həzərlandıqdan sonra partiya qadrlar partiya və dəvlət rəhbərlijinin həl edici qıvıvəsi olurlar. Dyzğyn siyasi xəttə məlik olmaq,—əlbəttə, birinci və ən əhəmiyyətli işdir. Lakin hər halda bu kifajət dejlir. Dyzğyn siyasi xətt deqlarasiya ucyn dejl, həjəta kecirilmək ucyn lazımdır. Dyzğyn siyasi xətt həjəta kecirilmək ucyn iş qadrlar lazımdır, partiyanın siyasi xəttini bəşə dyşən, onu öz xətti kimi dərk edən, onu həjəta kecirinə həzər olan, oru prətiqada həjəta kecirə bilən və onun ucyn cavab verməli, onu mydafiə etməli, onun uıqunda mybarizə etməli bəqaran adamlar lazımdır. Bunsuz, dyzğyn siyasi xəttin kəqiz yzarinə qəlməq risqi vardır.

Məhz burada qadrlar dyzğyn seçmək, qadrlar jətişdirmək, jəni adamlar irəli cəkmək, qadrlar dyzğyn ierləşdirmək, onların gərylən işlə joxlamaq məsələsi qarşədə durur.

Qadrlar dyzğyn seçmək nə deməkdir?

Qadrlar dyzğyn seçmək, hələ heç də əşəqiv myavınlar və kəmə-cilər jəşəq, dəftərxana dyzəlmək və oradan myxtəlif gəstərilər bu-raxmaq demək dejlir. (Gylyşmə.) Habelə, bu, öz ixtiyarından istifa-də etmək, onlarla və işylərlə adamlar əbəs jərə bir jərdən bəşqə bir jərə kecirilmək və gəri qaltarmaq və bilməz-tykənməz «jəniddən təşkil» işləri dyzəlmək demək dejlir. (Gylyşmə.)

~ Qadrlar dyzğyn seçmək:

Birincisi, qadrlara partiyanın və dəvlətin qəzəl fondu kimi qiymət vermək, onların qədrini bilmək, onlara hərmət etmək deməkdir.

İkincisi, qadrlar tanımaq, hər bir qədr işisinin ləjəqətini və nəq-

sənlərin diqqətlə öyrənmək, işcinin hansı vəzifədə öz bacarıqlarına da-ha asanlıqla gətirə biləcəyini bilmək deməkdir.

Üçüncüsü, qadrların qadın ilə itijətdirmək, hər bir artan işçiyə irəliləməkdə kömək etmək, bu cür işçilərlə səbrlə "ölümək" üçün vaxt əsirgənməmək və onların artmasını sürətləndirmək deməkdir.

Dördüncüsü, yeni, gənc qadrlar vaxtında və cəsarətlə irəliləmək onların köhnə jerdə qalıb kif atmasına, qəçərməsinə jol verməmək deməkdir.

Bəşinci, işçiləri vəzifələrə görə ilə jərəldirmək deməkdir ki, hər bir işçi özünə öz jerində hiss etsin, hər bir işçi yimni işimizə öz şəxsi qabiliyyətinə görə yummijətlə bacardığı qədar maqsimum fəjdə vəsə bilsin, qadrlar jərəldirmək işinin yumni itijətimə, haman siləsi xət-tin tələblərinə tamamilə uğun gəlməlidir ki, bu jərəldirmə də onun xatirəsi üçün kecirilir.

Burada, yeni, gənc qadrların cəsarətlə və vaxtında irəliləməsi məsələsinin xysusi əhəmiyyəti vardır. Fikrimiz, adamlarımız bu məsələni hələ ləq əjdən başa düşməmişlər. Bəziləri hesab edirlər ki, qadrlar səccərkən, başlıca olaraq, köhnə qadrlar əsas tutulmalıdır. Bəziləri də bunun əksinə, başlıca olaraq gənc qadrlar əsas tutmaq lazımdır gəldiyi fikrindədirlər. Mənə belə gəlir ki, həm birincilər və həm də ikincilər səhv edirlər. Köhnə qadrlar, əlbəttə, partiya və devlet üçün böyük sərvətdir. Gənc qadrlarda olmayan şey—rəhbərlik sahəsində çox böyük təcrübə, prinsipial marqisist-leninçi məhkəməli, işi bilmək, vəzifətdən baş cəxmaq qüvvəti onlarda vardır. Lakin, birincisi, köhnə qadrlar həmişə az, lazımi olandan əskik olurlar və onlar təbiət qanunlarına görə qismən sərədən cəxmaqə başlaşırlar. İkincisi, köhnə qadrların bir hissəsində bəzən inadlı kecmiş, baxmaq, kecmişdə bətib qalmaq, kehməlikdə bətib qalmaq və həjdə təjilliyi gərmək meyli olur. Buna, jənlik duyqusunu itirmək dejildir. Bu, çox ciddi və qorxulu nəqsəndir. Gənc qadrlara gəldikdə, onlarda, əlbəttə, köhnə qadrlardakı təcrübə, məhkəməlik, işi bilmək və vəzifətdən baş cəxmaq qüvvəti joxdur. Lakin birincisi, gənc qadrlar böyük cəxluq təşkil edirlər, ikincisi onlar gəncdirlər və onların hələ sərədən cəxmaq qorxusu joxdur, üçüncüsü, onlarda, hər bir bəşvəyi işcinin çox dəjərli sifəti olan jənlik duy-quu qüvvətdir və dördüncüsü, onlar o qədar sürətlə artırlar və maa-riflənilirlər ki, o qədar itti jəksənilirlər ki, onların qəcalara cətaqqlar, qəcalara cətin-cətinə dərəcəqlər və onların ləjili əvəzi olaqqlar əsas zaman uzaq dejildir. Deməli, vəzifə, jə köhnə, jə da jeni qadrlar əsas tutmaqdan dejil, partiya və devlətin rəhbər işinin bir yumni orkestrində köhnə və gənc qadrlar uğunlaşdırmaq, birleşdirmək jolunu tutmaqdan ibarətdir. (Uzun syran alqqlar.)

Bax buna görə, gənc qadrlar vaxtında və cəsarətlə rəhbər vəzi-fələrlə irəliləmək lazımdır.

Hesabat devryndə partiya rəhbərliyini məhkəmələndirmək işində partiyamız ciddi nailiyyətlərindən biri odur ki, partiya, qadrlar səccək sahəsində məhz köhnə və gənc işçiləri uğunlaşdırmaq xəttini əsasla-dan juxarjə qədar myvəffəqijətlə həjdə kecmişdir.

Partiyanın Mərkəzi Qomitədənin olan məlumatdan gərynyr ki, he-sabat devryndə partiya devlet və partiya xətti ilə rəhbər vəzifələrə 500 min nəfərdən artıq partiya və partiya qəşulan gənc bəşvəyi irəlilə cəki bilmişdir ki, bunların 20 prosentdən çoxu qadındır.

İndi vəzifə nədən ibarətdir?

Vəzifə,—qədar səccək işni əsasqədən juxarjə qədar tamamilə bir ilə almaqdan və bu işi lazımi, elmi, bəşvəyi jəksəkləjine qaldırmaqdan ibarətdir.

Bunun üçün, qadrların əjənilməsi, irəli cəkləməsi və səcilməsi işi-nin myxtəlif şəbələr və səccərlər arasında parçalanmasına son qəjub, bu işi bir jerdə cəmləşdirmək lazımdır.

Bu jerdə YIQ(b)P MQ tərkibində Qadrlar idarəsindən və hər bir respublika, əlkə və oblast partiya təşkilatının tərkibində myvəfəq qadrlar şəbəsindən ibarət olmalıdır.

3. Partiya propaqandəsi. Partiya yzvlərinin və partiya qadrlarının marqisizm-leninizm tərbijəsi

Partiya işinin çox myhyim və çox məsul bir sahəsi də vardır ki, bu vəsə ilə hesabat devryndə partiya və onun rəhbər orqanları məhkəmələndirilmişdir,—bu da sifəhi və mətbuat vəsətləsi partiya propaqandəsi və agitəsiyasından, partiya yzvlərinə və partiya qadrların marqisizm-leninizm ruhunda tərbijə etmək işindən, partiyamız və onun işçilərinin siyasi və teoretik səviyyəsini jəksəlmək işindən ibarətdir.

Partiya propaqandəsi işinin, işçilərimizin marqisizm-leninizm tərbijəsinin olduqca ciddi əhəmiyyəti haqqında çox danışmaq jəyin ki, ehtijac joxdur. Mən, nənki jəlniz partiya apparatı işçilərin nəzərdə tuturam. Mən qəmsomol, həmkarlar itifaqlar, ticarət-qəoperativ, təsərrüfat, sovet, məarif təşkilatlarının, hərbi və başqa təşkilatların işçilərinə də nəzərdə tuturam. Partiyamızın tərkibini nizama salmaq və rəhbər orqanları əsəq işə jəxənəşdirməq işni kifajətləndirici şəkildə qurmaq olar; qadrlar irəliləmək, onları səccək, onları jərəldirmək işni kifajətləndirici şəkildə qurmaq olar; lakin bytyn bunlara barabər partiya propaqandəməz bir səbəbdən əsasmaqə başlaşırsə, qadrlarımız marqisizm-leninizm tərbijəsi işi zəifləməyə başlarsə, qadrların siyasi və teoretik səviyyəsini jəksəlmək işimiz zəifləsə, bununla əla-qədar olaraq qadrların əzəli irəlilə doqru hərəkətimizin perspektivəsi ilə daha maraqlanmazlarsə, işimizin doqruqluğunu daha başa düşməz-lərsə və juxarjədən verilən gəstəriləri kor-korana və məxaniki surətdə jərinə jətrən perspektivəsiz işəzlərə cəvirlərsələr,—o zaman bytyn devlet və partiya işimiz həkman zəifləsər. Bir aqsioma kimi qəbul etmək lazımdır ki, devlet və partiya işinin hər bir sahəsindəki işçilərin siyasi səviyyəsi və marqisizm-leninizm syuru nə qədar jəksək olarsə, işin ezyi bir o qədar jəksək və səmərləli olar, işin nəticələri bir o qədar effeqlili olar, və əksinə,—işçilərin siyasi səviyyəsi və marqisizm-leninizm syuru nə qədar əsəq olarsə, işdə pozqumluq və myvəffəqijətsizliklər ola-qəq bir o qədar jəqindir, işçilərin əzərlərin dəjərdən düşəcəkləri və xərəcəş işəzlərə cəvriləcəkləri bir o qədar jəqindir, onların pozula-qqlar bir o qədar jəqindir. Qəşijətlə demək olar ki, əjər biz bytyn iş sahələrindəki qadrlarımız ədeoloji cəhətdə həzrləjib siyasi cəhətdə onları daxili və jəjnəlxəq vəzifətdən asanlıqla baş cəxara bi-ləcək dərcədə məhkəmələndirə bilsək, əjər biz onların əlkəjə rəhbərlik məsələlərini ciddi səhvərlə buraxmadan həll etməyi bacaran tamamilə jə-tisimə marqisist-leninçi ədə bilsək,—artıq o zaman bytyn məsələlərimiz onda doqquzunu həll edilmis səjmaq üçün bytyn əsaslarımız olar. Bu vəzifəni işə bəz sybəsiz jərinə jətrə bilirik, cəynk bizdə bunu həll etmək üçün lazımi olan bytyn vəsətlər və imkanlar vardır.

Bizdə gənc qadrların hazırlanması və yetişdirilməsi bir adət olaraq elin və texnikanın ayrı-ayrı sahələrində, ixtisaslara görə keçirilir. Bu, lazımlı və məqsədə uyğundur. Mytaxəssis meşənin cəmi zamanında fizika və ya botanika mytaxəssisi olmasınla ehtiyac joxdur və əksinə. Lakin bir elm sahəsi vardır ki, bunu bilmək bytyn elm sahələrindəki bəşevirlər ucyın məcburi olmalıdır,—bu da cəmiyyət haqqında, cəmiyyətin inkişaf qanunları haqqında, proletar revolyusiyasının inkişaf qanunları haqqında, sosializm quruluşunun inkişaf qanunları haqqında, qommunistin qələbəsi haqqında marqşizm-leninizm elmidir. Cynki, əzyny leninci adlandıran, lakin öz ixtisası cərcivəsinin icarısına girib qalan, deşək ki, matematika, botanika və ya kimya cərcivəsinə girib qalan və öz ixtisasından başqa hec bir şey gərməyən adamı heqiqi leninci sarmaq olmaz. Leninci, yalnız xoslədəş elm sahəsinin mytaxəssisi ola bilməz,—o, bununla barabar əz əlkesinin myqəddəratı ilə olduca qanlanan, ictimai inkişaf qanunlarına bələd olan, bu qanunlardan istifadə etməyi bacaran və əlkəə siyasi rəhbərlikdə aqtiy iştirak etməyə cəlyən siyasətci-ictimai işci olmalıdır. Bu, əlbəttə mytaxəssis bəşevirlər ucyın əlavə vəzifə olaçaqdır. Lakin bu, nəticəsi artıqlaması ilə ədənləşək bir vəzifə olaçaqdır.

Partiya propaqandasının vəzifəsi, qadrların marqşizm-leninizm tərbijəsinin vəzifəsi, bytyn iş sahələrindəki qadrlarımıza cəmiyyətin inkişaf qanunları haqqında marqşizm-leninizm elminə təjələnməkdə kömək etməkdən ibarətdir.

Propaqanda və qadrların marqşizm-leninizm tərbijəsi işini yaxşılaşdırmaq tədbirləri məsələsi, myxtəlif oblastpartiya təşkilatları propaqandistlərinin iştirakı ilə YIQ(b)P MQ tərəfindən dəfələrlə müzakirə edilmişdir. Bununla 1938-ci ilin sentyabrında «YIQ(b)P tarixinin qısa qursu»nun cəpən cəxması nəzərə alınmışdır. Myələn edilmişdi ki, «YIQ(b)P tarixinin qısa qursu»nun cəpən cəxması əlkəmdə marqşizm-leninizm propaqandasının daha da genişlənməsinin başlanğıcını qəjür. YIQ(b)P MQ-nın gərdiyi işlərin nəticələri, «YIQ(b)P tarixinin qısa qursunun buraxılması ilə əlaqədar olaraq partiya propaqandasının quruluşu haqqında» MQ-nın məlum qərarında c'lan edilmişdir.

YIQ(b)P MQ, bu qərarı əsas tutaraq və 1937-ci ildə YIQ(b)P MQ-nın mart plenumunun «Partiya işindəki nəqsanlar haqqında» məlum qərarlarını nəzərə alaraq, partiya propaqandası sahəsindəki nəqsanları aradan qaldırmaq və partiya yzvlərini və partiya qadrlarının marqşizm-leninizm tərbijəsi işini yaxşılaşdırmaq ucyın aşağıdakı başlıca tədbirləri qəjd etmişdir:

1. Partiya propaqandası və agitasiyası işi bir jerdə cəm edilsin, propaqanda və agitasiya səbələri və mətbuat səbələri YIQ(b)P MQ tərkibində vahid Propaqanda və agitasiya idarəsində birləşdirilsin, hər bir respubliqa, əlkə və oblast partiya təşkilatının tərkibində myvafiq propaqanda və agitasiya səbəsi təşkil edilsin;

2. Propaqandada dərnək sisteməsinə uymaq əjənliş hesab edərkə və marqşizm-leninizm əsaslarını partiya yzvlərini individual cəjərmələri metodunu məqsədə daha uğun sarmaraq, partiyanın diqqəti mətbuatda propaqandaja və propaqanda işində ləqsija sisteməsi təşkil olunmasına cəlb edilsin;

3. Hər bir oblast mərkəzində qadrlarımızın aşağı zvenosu ucyın hazırlıq artırmadaqdan ətry birlilik Qurslar təşkil edilsin;

4. Əlkəmin bir sıra mərkəzlərində qadrlarımızın orta zvenosu ucyın okkilməli Lenin məktəbi təşkil edilsin;

5. Partiyamız ixtisaslı teoretik qadrların hazırlamaq ucyın YIQ(b)P MQ janında uykilik Ali marqşizm-leninizm məktəbi təşkil edilsin;

6. Propaqandistlərin və qəzet işçilərinin hazırlıq artırmay ucyın əlkəmin bir sıra mərkəzlərində ilik Qurslar təşkil edilsin;

7. Ali məktəblərdə dars dəjən marqşizm-leninizm myyillimlərinin hazırlıq artırmay ucyın Ali marqşizm-leninizm məktəbi janında altı aylıq Qurslar təşkil edilsin.

Sybna joxdur ki, hazırda jərinə jətirilən, lakin hələ lazımlı dərəcədə jərinə jətirilməmiş olan bu tədbirlərin həyata keçirilməsi öz yaxşı nəticələrini verməkdə cəçikməjəcəkdir.

4. Teorijamızın bə'zi məsələləri

Teorijamız, ciddi praqtiki əhəmiyyəti olan bə'zi məsələlərinin joldaşlarımızla lap ajdın olmağına, bu məsələlərdə bir qədar qarışıqlıq olduqunu da propaqanda və ideologija işimizin nəqsanları sərbəssinə daxil etmək lazımdır. Mən, yumumijətlə dölət məsələsini, xysusən bizim sosialist döləti məsələsini və bizim sovet intelligensiyası məsələsini nəzərdə tuturam.

Bə'zən soruşurlar: «bizdə istismarçı siniflər məhv edilmis, əlkədə daha dşymən siniflər joxdur, əzəliş adam joxdur, deməli dölətdə daha ehtiyac joxdur, dölət əlyb gətməlidir,—bə nə ucyın biz sosialist dölətimizin əlyb gətməsinə kömək etmirik, nə ucyın biz onun işini bitirməyə cəlyəmiz, bytyn bu dölətilik tertokyntysyny kənara atmaq vaqtı cəatmamız?»

Və ya jir də: «artıq bizdə istismarçı siniflər məhv edilməmiş, sosializm əsasən qurulmuşdur, biz qommunistə doqru gedirik, dölət haqqında marqşizm nəzəriyyəsi isə dəjir ki, qommunistdə hec bir dölət olmamalıdır,—nə ucyın biz sosialist dölətimizin əlyb gətməsinə kömək etmirik, döləti qədim səjilər muzeyinə vermək vaqtı cəatmamız?»

Bu suallar gəstərir ki, bunların avtorları dölət haqqında Marqss və Əngelsin nəzəriyyəsinin ayrı-ayrı əsaslarını vicdanla əzbərləmişlər. Lakin bu suallar onu da gəstərir ki, həmin joldaşlar bu nəzəriyyəni mahijetini başa dşyməmişlər, bu nəzəriyyənin ayrı-ayrı əsaslarını hansı tarixi səraitdə hazırlanmışsa aradərməmişlər və, xysusən, hazırkı bəjnelxalq səraitə başa dşyməmişlər, kapitalizm əhatəsi və bundan sosializm əlkəsi ucyın doqan təhlikələr faqtnı nəzərdən qəçərməmişlər. Bu suallarda nəinki kapitalizm əhatəsi faqtna lazımcına qijmət veriləndijə əzyny gəstərir. Bu suallarda, əlkəmizə spionlar, qatillər və zijancılar gəndən və onun yzvarına hərbi hycım etmək ucyın fırsət tapmaq cəlyən burzua dölətlərinin və onların orqanlarının rol və əhəmiyyətinə lazımcına qijmət veriləndijə də, həcəndə sosialist dölətimizin, və sosializm əlkəsinin xaricdən ola biləcək əhatədən qorumaq ucyın onun lazımlı olan hərbi, cəzəverici və razvedka orqanlarının rol və əhəmiyyətinə lazımcına qijmət veriləndijə də əzyny gəstərir. Ə'tiraf etmək lazımdır ki, bu qijmət verməməkdə nəinki bir tək juxarıda gəstərilən joldaşlar gynahtarlar. Bunda biz bəşevirlər, istisnasız olaraq, hamımız myələn dərəcə gynahtarlar. Məjər təəcbyby dejilmi ki, tro-

tskistlərin və buxarincilərin juxarı təbəqəsinin spionluq və qəsd fəaliyyətlərindən biz yalnız son zamanlarda, 1937–1938-ci illərdə xəbər tutduq, halbuki, materiallardan gəyindiyi kimi bu cəhəblər hələ Qatıabr revolyusiyasının ilk günlərində xarici razvedqaların spionları olmuş və qəsd işləri görmüşlər. Neçə olmuşdur ki, biz bu ciddi iş nəzərdən qaçmışıq? Bu neqsan nə ilə izah etmeli? Bu suala adətən belə cavab verirlər: biz gıman edə bilməzdik ki, bu adamlar bu qəder alcaqlaqlar. Lakin, bu bir cavab deyil, xüsusilə hec də təmizə cıxaran bir cavab deyil, cunki neqsan faqıt bir faqt olaraq qalır. Belə bir neqsan nə ilə izah etmeli? Bu neqsan onunla izah olunur ki, ətrafımızda olan və adamlar öz spionluq torlarına salmaq və Sovet dövləti orqanlarını onlarla əhatə etmək ucyn bu adamların zəifliklərindən, şəhərtərəstliklərindən, xarəqtərsizliklərindən istifadə etməyə cəhəşən burzua dövlətlər və onların razvedqa orqanları mexanizminin qıyvvət və əhəmiyyətinə lazımlıca qijmət verilməmişdi. Bu neqsan, sosialist dövlətimizin və onun razvedqasının mexanizminin rol və əhəmiyyətinə lazımlıca qijmət verilməməsi ilə, bu razvedqaa lazımlıca qijmət verilməməsi ilə izah olunur, Sovet dövlətində razvedqanın—xırdə və bəş seji olduqu haqqındakı, sovet razvedqasının da Sovet dövlətinin ezy kimi jaxsı zamanlarda qədim sejilər müzejinə təhvil vermək lazımlı gələcəli haqqındakı bəşbəqazlıqlarla izah olunur.

Bizdə bu qijmət verməmək haradan tərəjə bilmişdir?

O, dövlət haqqında marqisizm nəzerijisinin bə'zi yumui əsasları yzerində lazımlıca işlənilməməsi və bunların kafli olmaması, zəminində tərəmişdir. Bu qijmət verməmək ijrmi illik dövləti fəaliyyətin praktiki təcrybasına, teoretik yummiləşdirmələr ucyn zəngin material verən təcrybəyə malik olduqumıza baxmıjaraq, bu teoretik kəsirin jərinə arzı edidijli halda müvəffəqijyyətə döldürmək imkansıznı olduquna baxmıjaraq, dövlət teoiriası məsələlərinə, iql verilmişçək dərəcə qajıqssız janaşmamız uyundən jəşləmişdir. Marqisizm teoiriası yzerində daha da işləməli olan rus-marqisistlərinin teoretik vəzifələri haqqında Leninin ən myhumun gəstarişini bız jaddan cıxarmışsıq. Lenin bu xüsusda belə dejiir:

«Biz Marqsin teoiriasına hec də tamamlanmış və toxunulmaz bir seji kimi baxmışıq; əksinə olaraq, biz əminik ki, bu teoiria, sosi-alistlərin, əjər həjatdan geri qalmaqla istənilərsə, hər cəhətdən daha da irəlilətməli *olduqları* teoiriannın yalnız ezyli dəslərən qojmuşdur. Bizim fikrimizə, Marqsin teoiriası yzerində *müstəqill* surətdə işləmək rus sosi-alistləri ucyn xüsusilə vacibdir, cunki bu teoiria *ajırca ola-raq* İngiltərəyə Fransadan başqa cır, Fransaja Germanijadan başqa cır, Germanijaja Rusijadan başqa cır taibiq olunan yalnız yumui *rəhbər* əsaslar verir» (Lenin, cild II, səh. 492).

Misal ucyn, sosialist dövlətinin inkisafı teoiriasına Engelsin verdijli qlassiqi formulaları gətyrək:

«İstətdə saxlanılmalı olan icimai siniflər olmajaçaqsa zaman, bir sinfin başqa bir sinf yzerində həkmranlıq və jəsaməq uqrunda həzrək istehsal anarxiyasına əsaslanan mybarizə olmajaçaqsa zaman, buradan doqan toxusmalar və zor aradan qaldırılcaqsa zaman, artıq o zaman əzəlməli və qarşısı alınılmalı hec kəs olmajaçaqdır, indi bu funksijası jərinə jəfəron dövlət hakimiyyətinə ehtijac o zaman aradan qalxaçaqdır. Bytyn cəmiyyətin haqiqi nymajəndəsi sifəti ilə dövlətin edəcəli birinci cıxəs aqıt—istehsal vasitələrinin i-

timai mylkijiyə cəvrilməsi,—dövlət sifəti ilə onun gərəcəji son müstəqill iş olacaqdır. Dövlət hakimiyyətinin icimai mynasibətlərə qarşısız jəvas-jəvas gərəksiz olacaq və ezy-ezylynda aradan qalxaçaqdır. Saxsları idarə etmək jərinə, sejləri idarə etmək və istehsal proseslərinə rəhbərlik tutaçaqdır. Dövlət «laqy edilmir», o *əlyə gedir*» (F. Engels. «Antidyruq» 1933-cy il, Partizdat nəşri, səh. 202). Engelsin bu fikri doqrudurmu?

Bəli, doqrudur, lakin iki şərtədən biri olmaqla: a) *əjər* irəlilədən bejnəlxalq faqtorlardan uzaqlaşaraq, cərmənin asan olması ucyn olkəni və dövləti bejnəlxalq şəraitdən izolajlaşa ədərk, sosialist dövləti yalnız olkənin daxili inkisafı neqteji-nəzərdən əjənilərsə, və b) *əjər* sosializmin artıq bytyn olkələrdə və ja olkələrin coxunda qalib gəlmis olduqu, məjdanda kapitalizm əhatəsi əvəzinə sosializm əhatəsi olduqu, daha xaricdən hıycum təhlykəsinin olmadıqsa, ordumu və dövləti qıyvvələndirməyə daha ehtijac olmadıqsa, gıman edilərsə.

Bəs *əjər* sosializm, ajırəlxalq gətyrilməs yalnız bir olkədə qalib gəlməsi və, buna gərə də, bejnəlxalq şəraitdən uzaqlaşmaq qətiyin mymkyn dejlə—bu halda neçə olsun? Bu suala Engelsin formulası cavab vermir. Engels əslində belə sual əz qarşısında qojmur da, deməli, onun bu suala cavabı da ola bilməzdi. Engels bu mylahizəyə əsaslanaraq ki, sosializm bytyn olkələrdə və ja olkələrin coxunda əz-cox eji zamanında artıq qalib gəlmüşdür. Deməli, Engels burada, ajırəlxalq gətyrilməs bu və ja başqa olkənin bu və ja başqa qonqret sosialist dövlətin dejl, əşaqədəki formula ilə olkələrin coxunda sosializmin qalib gəldijli faqitən nəzərdə tutmaqla yumunan sosialist dövlətinin inkisafının tədqiq edir: «tutaq ki, sosializm olkələrin coxunda qalib gəlmisdir, sual olunur—bu halda proletar, sosialist dövləti nə kimi dəjəşikliklərə uqra-malıdır». Sosialist dövləti məsələsinə tədqiq edirikən Engelsin, bejnəlxalq şərait, bejnəlxalq vəziyyət kimi faqtorlardan tamamilə uzaqlaşdıq faqitən problemənin yalnız bu yumui və abstrəqt xarəqteri ilə izah etmək olar.

Lakin buradan bu nəticə cıxır ki, yummijiyə sosialist dövlətinin myqəddərətə haqqında Engelsin yumui formulasını, ajırəlxalq gətyrilməs bir olkədə sosializmin qalib gəlməsinin xüsusı və qonqret halna aid etmək olmaz; bu olkə kapitalizm əhatəsindədir, xaricdən hərbi hıycum təhlykəsi qarşısındadır, buna gərə də həmin olkə bejnəlxalq şəraitdən uzaqlaşa bilməz və onun həm jaxsı təlim gərməs ordusu, həm jaxsı təşkil olunmuş cəzəverici orqanları, həm məhkəm razvedqa cıxəs olmalıdır, deməli, sosializmin qəşlələrini xarici hıycumdan qorja bilmək ucyn kifajət qədar gıylyc əz dövləti olmalıdır.

Zəmanəmizdən 45–55 il əvvəl olan marqisizm qlassiqilərindən uzaq gələcəkdə hər bir ajırca olkədə tarixin bytyn və hər cır ziqzaq hal-larını qabaqcadan gərmələrini tələb etmək olmazdı.

Marqisizm qlassiqilərindən tələb etmək gıylyc olardı ki, onlar, hər bir ajırca olkədə 50–100 ildən sonra baş verə biləcək bytyn və hər cır teoretik məsələlərin bizim ucyn hazır hallını dyzaltınlır ki, biz, marqisizm qlassiqilərini nəsiləri bojry ystə/rəhat uzanab məsələlərin hazır hallını cəjnəjək. (Yumui gılyşma.) Lakin bız zəmanəmizin marqisiz-leninçilərinin tələb edə biləcək və tələb etməli ki, onlar, marqisizmin ajır-ajır yumui əsaslarını əzberləməklə kifajətlənəməsinlər.

onlar marksizmin, mahiyyətinin məntiqsəsinlər, əlkəmədə sosialist dövlətinin ijjirni ildən bəri jəşəməsə təçyrəbəsini nəzərə almıqə əfrənsinlər, nəhəjət, onlar bu təçyrəbəje ərxalənarıq və marksizmin mahiyyətinə əsaslanaraq, marksizmin aırr-əırr ıyımı əsaslarıne qonqrədərsinlər, dırrıstlədsinlər və jəxəşlədsinlər. Lenin əz məşhur «Dövlət və revolyusija» kitabıne 1917-ci ilin avqustunda, jəni Oqtjabr revolyusiasından və Sovet dövlətinin jərədləməsindən bir necə əj əvvəl jəzmışdır. Lenin bu kitabın başlıca vəzifəsini, dövlət haqqında Marksın və Engelsin nəzərijjəsini opporıttınistlərin təhrif etməsindən və dəjaqə-ləşdrməsindən qorumaqda qəyrdır. Lenin, «Dövlət və revolyusija» kitabının ikinci hissəsini jəzmağda hazırılaşrde və burada, 1905-ci il və 1917-ci il rus revolyusiasıların təçyrəbələrinə başlıca jəkun vurmağ fikrində idi. Sybne ola bilməz ki, Lenin, əz kitabının ikinci hissəsində əlkəmədə Sovet hakimiyyətinin jəşəməsə təçyrəbəsine ərxalənarıq dövlət teoryiasıne hazırılamıqə və daha da inkışaf etdirməli nəzərdə tuturdu. Lakin, elym onun bu vəzifəni jərinə jəttirməsinə mane oldu. Leninin etməje məçal tapmadıqə işi işə onun şagirdləri etməlidirlər. (Gurultulu aqləşlər.)

Dövlət, cəmiyyətin dıymın siniflərə parçalanması əsasında əmələ gəlmişdir, istismarc əzlıqın intereslərinə, istismar olunan coxlıqə itaətdə saxlamaq ucyn əmələ gəlmişdir. Dövlətin hakimiyyət alətləri, başlıca olaraq, ordudan, cəzəverici orqanlardan, razvedqadan, həbsxanalarından ibarət idi. Dövlətin fəalijəti iki əsas funqsiya ilə xaraqterizə olunur: daxili (başlıca) funqsiya—istismar olunan coxlıqə itaətdə saxlamaq və xarici (başlıca olmayan) funqsiya—əz, hakim sinfinin territori-jasıne başqa dövlətlərin territori-jasıne hesabına genişləndirmək, və jə əz dövlətinin territori-jasıne başqa dövlətlərin hücumlarından qorumaq. Quldarlıq və feodalizm quruluşunda iş belə idi. Qapitalizmdə də iş belədir.

Qapitalizmi jəxmaq ucyn, jəlnəz burzəazıjjanın hakimiyyətinə jəxmaq dejl, jəlnəz qapitalistləri eqspropriasija etmək dejl, həm də burzəazıjjanın dövlət məsləhinə, onun köhnə ordusuna, onun büjəorətik ci-novniqlərinə, onun polisjiasıne bytynıyqlə məhv etmək və onun jərinə jəni proletar dövlətclilijini, jəni sosialist dövlətinə qurmaq lazım idi. Mə-lum olduqə kimi, bəlseviqlər məhv belə də etdilər. Lakin, buradan hec də belə bir nəticə cəxmır ki, köhnə dövlətin, proletar dövləti tələblərinə-ıuqun olaraq dəjisdirlimış bəzi funqsiyalər jəni proletar dövlətinə saxlanıla bilməz. Xəsusilə buradan belə bir nəticə cəxmır ki, sosialist dövlətimizin formaları dəjilməz qalmalıdır, dövlətimizin bytyn əvvəl-ki funqsiyalər, sonralar da tamamilə saxlanılmalıdır. Doqrudan da, əl-kəməzin inkışafından və xarici şəraitin dəjisməsindən asılı olaraq, döv-lətimizin formaları dəjisir və jəjəncəklə dəjisir.

Lenin tamamilə haqlı olaraq dejir:

«Burzəa dövlətlərinin formaları son dərəcə myxtəlifdir, lakin on-ların mahiyyəti birdir: bytyn bu dövlətlər hər necə olsa, son nəticə-də mytləq burzəazıjjanın dıqtatırasdır. Qapitalizmdən qommunizmə keçilməsi, əlbəttə, son dərəcə bol və myxtəlif siyasi formalar verməli bilməz, lakin, burada mahiyyətin bir çyr olacağıne labyddır: *prole-tariatın dıqtatırası*» (Lenin, cild XXI, səh. 393).

Oqtjabr revolyusiasından bəri sosialist dövlətimiz əz inkışafında iki başlıca fazadan keçmişdir.

Birinci faza—Oqtjabr revolyusiasından istismarc siniflərin ləğv edil-məsinə qədər olan dövrdür. Bu dövrün əsas vəzifəsi, devrilmiş sinif-lərin myqəvvəmətinə qərrəmaqdan, interventorlin hücumuna qarşı əlkənin mydafiəsini təşkil etməkdən, sənəje və kənd təsərrüfatıne bərpə et-məkdən, qapitalist elementlərin ləğv edilməsi ucyn şərait hazırlamaq-dan ibarət idi. Buna ıuqun olaraq, dövlətimiz həmin dövrdə iki əsas funqsiyanı həjətə keçirirdi. Birinci funqsiya—əlkə daxilində devrilmiş sinifləri əzmək. Bu cəhətdən dövlətimiz zəhirdə, keçmiş dövlətlərə—itaət etməjənləri əzmək funqsiyasıne daşjən dövlətlərə oxşayırdı, lə-kin, bir prinsipial fərqlə ki, bizim dövlətimiz, zəhmətçs coxlıqun inter-esləri xatirinə istismarc əzlıqə əzdji halda, keçmiş dövlətlər, istis-marc əzlıqın interesləri xatirinə istismar olunan coxlıqə əzirdilər. İkinci funqsiya—əlkəni xarici hücumdan mydafiə etmək funqsiyasıdır. Dövlətimiz bu cəhətdən də, əz əlkənləri silahla mydafiə etməklə məş-qul olan keçən dövlətlərə zəhirdə oxşayırdı, lakin bir prinsipial fərqlə ki, bizim dövlət xarici hücumdan zəhmətçs coxlıqun nailiyyətlərini qo-rodıqə halda, keçmiş dövlətlər belə hallarda istismarc əzlıqın sər-vətini və ıystynlyklərini qorıjurduklar. Burada ucıncı bir funqsiya da var idi—bu da dövlətimizin orqanların təsərrüfat-təşkilat və qul-tura-tərbiyə işi idi; bu işdən məqsəd jəni, sosialist təsərrüfatıne çy-çərtliləri inkışaf etdirmək və adamlar sosializm ruhunda jəniden tər-biye etmək idi. Lakin, bu jəni funqsiya həmin dövrdə ciddi inkışaf et-məmişdi.

İkinci faza—şəhər və kəndin qapitalist elementlərini ləğv etməkdən sosialist təsərrüfat sisteməsinn tam qələbəsinə və jəni Qonstiusia-nın qəbul edilməsindəkə olan dövrdür. Bu dövrün əsas vəzifəsi—bytyn əlkədə sosialist təsərrüfatıne təşkil etmək və qapitalist elementlərin əxərrənc qalıqlarını ləğv etmək, qultura revolyusiasıne təşkil etmək, əlkənin mydafiəsi ucyn zəmanəmizə tamamilə ıuqun bir ordu təşkil et-mək idi. Buna myvafiq olaraq, sosialist dövlətimizin funqsiyalər da dəjisdil. Əlkə daxilində silah gıycı ilə əzmək funqsiyası aradan qalıx-dı—jox oldu, cynki istismar məhv edilmis, daha istismarcılar joxdur və əzlıqə hec kəs joxdur. Əzmək funqsiyası əvəzinə dövlət ucyn, sosialist mylkijətinə orqulanlar və xəlq mələne dəqədanlardan qor-umaq funqsiyası mejdana gəldi. Əlkəni, xarici hücumlardan hərbi qıvvə ilə mydafiə etmək funqsiyası tamamilə qaldı, deməli, Qızıl Ordu, Hər-bi-Dəniz Flotu, habelə xarici razvedqanın əlkəmə gəndərdij spion-lar, qatilləri və zıjjəncylər tutub cəzalandırmaq ucyn lazım olan cə-zəverici orqanlar və razvedqa da qaldı. Dövlət orqanlarının təsərrü-fat-təşkilat və qultura-tərbiyə işi funqsiyası qaldı və tamamilə inkışaf etdi. İndi dövlətimizin əlkə daxilində əsas vəzifəsi—dınc təsərrüfat-təş-kiat və qultura-tərbiyə işindən ibarətdir. Ordumuzda, cəzəverici orqan-larına və razvedqamıza gəldikdə, bunların əsas diqqətləri daha əlkə daxilində dejl, onun xaricinə, xarici dıymınəlara qarşı cəvirlmişdir.

Gərdıyınız kimi, indi bizim, tarixdə hələ misli gərynməmiş və əz forması və funqsiyalər cəhətinə birinci fazadakı sosialist dövlətdən xəlji fərqli olan tamamilə jəni, sosialist dövlətimiz vardır.

Lakin, inkışaf bununla kifayətlənə bilməz. Biz daha irəlilə, qommun-izmə doqru gedirik. Bizdə dövlət qommunizm devryndə də qalaçaq-dırımı?

Bəli, kapitalizm əhatəsi ləvq edilməzə, xaricdən hərbi hücumlar təhlükəsi jox edilməzə, dövlət qalaçaqdır. Bununla barabər aйдəndir ki, dövlətimizin formaları, daxili və xarici şəraitdəki dəyişikliklərə uğun olaraq jəniddən dəyişdiriləcəkdir.

Kapitalizm əhatəsi ləvq edilirsə, o, sosializm əhatəsi ilə əvəz edilərsə, dövlət qalmıyacaq və ölyb gedəcəkdir.

Sosialist dövləti məsələsi bu haldadır.

İkinci məsələ—sovet intelligensiyası məsələsidir.

Dövlət məsələsində olduqu kimi, bu məsələdə də partiyaımızda bəzi aйдən olmaayan cəhətlər, anlaşılmazlıq vardır.

Sovet intelligensiyası məsələsində partiyamızın pozisiyasının tamamilə aйдən olduquna baxmıyaraq, partiyaımızda sovet intelligensiyasına düşmən olan və partiyamızın pozisiyası ilə döz gəlməyən baxışlar hələ jənə də vardır. Bu jənliş baxışların sahibləri, mə'lum olduqu kimi, sovet intelligensiyasına e'tinasızlıqla, haqarətlə jənəşərlər, bu intelligensiyаны, fəhlə sinfinə və kəndilərə jənə və hətta düşmən bir qıvvə kimi hesab edirlər. Doğrudur, sovet iкisafı dəvrynda intelligensiya, həm e'z tərkibi, həm də e'z vəziyyəti cəhətinə kəykəyən dəjəşərək xalqa jəxnəşməsə və onunla namusla e'məkdaşlıq girişmədi ki, bununla da o, kəhnə, burzua intelligensiyasından prinsipial surətdə fərqlənir. Lakin, gərynyr ki, həmin joldaşlara bunun daxli jəoxdur. Onlar kəhnə havalarsı calmağda davam edərək, intelligensiyаны mylkədarlara və kapitalistlərə qulluq etdiyi kəhnə zamanda əsaslı olan baxışları və mynasibətləri dözəyn olmaıyaraq, sovet intelligensiyası yzarına, kecirirlər.

Revolusiyadan əvvəlki kəhnə zamanda, kapitalizm şəraitində intelligensiya həmişə əvvəl varlı siniflərdən, —dvorjanlardan, sanajicilərdən, təçirərdən, qolçomaqlardan və sairədən ibarət idi. Intelligensiya sərələrində meşəntlər, xərda cinovniqlər və hətta kəndilər və fəhlələr icarəsindən cəxmsə olantar da var idi. Lakin bunlar orada həl edici rol oınamırdılar və oınaja da bilməzdlər. Bytevykda intelligensiya varlı siniflərin cəraji jeyir və onların xidmət edirdi. Buna gərə də, ełkəməizin revolyusion elementlərinin və həmişə əvvəl fəhlələrin o zaman ki, intelligensiyaja göstərdiyi inamsızlıq, cəx vaqt nifrəttə keccən bu inamsızlıq aйдən bir şey idi. Doğrudur, kəhnə intelligensiya, fəhlə sinfinin nəqəti-nəzarini qəbul edən və e'z myqəddəratına axıradək fəhlə sinfinin myqəddəratına baqlayan aırs-ajır və onlarca cəsur və revolyusion adamlar vurnırdı. Lakin intelligensiya icarəsində belə adamlar cəx əz idi, və onlar bytevykda intelligensiyаны simasına dəjəşdirə bilmədiilər.

Lakin, Oqtjabr revolyusiyasından sonra, xarici hərbi intervensiya dəmadəntən edildəndən sonra, xysusən industrializasiyanın və qolqətiivizasiyanın qələbasindən sonra,—istismarın aradan qaldırılması və sosialist təşərrüfat sisteməsinin məkəmləndirilməsi, ełkəje jeni Qonstitusija vərək və onu həyata kecirmək ucyın real imkan jaratdıqə zaman intelligensiya məsələsi kəykəyən dəjəşdi. Kəhnə intelligensiyаны ən nyfuzlu və ictisassə hissəsi, Oqtjabr revolyusiyasından hələ birinci gynlərində, intelligensiyаны qalan kytəsindən ayrıldı, Sovet hakimiyyətinə qarşı mybarizə e'lan etdi və sabotəzə oldu. Həmin hissə bunun lazəmi cəzasına e'kədi, Sovet hakimiyyəti orqanları tərəfindən əzilib məhv edildi. Onlardan salamat qalanların cəxu, sonralar ełkəməizin düşmənləri tərəfindən zıjancılıqə, spionluqə cəlib edildi və bununla da əzyyn in-

telligensiya sərələrindən cəxarmış oldu. Kəhnə intelligensiyаны, əz ictisassə, lakin saıja cəx olan obiri hissəsi «jəxssə zamanıların» gəzljə-rək hələ uzun myddət jərinədəqə aıaq dəjyib calmağda davam edirdi, lakin sonra, gərynyr ki, bundan əl e'kədi və qulluqçuluqə girmək qərarına gəldi. Sovet hakimiyyəti ilə jəla gətmək qərarına gəldi. Kəhnə intelligensiyаны bu qruplaşmanın cəx hissəsi indi artıq qəlməşdir və sərədən cəxmağə başlaır. Kəhnə intelligensiyаны, əvvəlki hissədən dəhə əz ictisassə olan ucyynı hissəsi, başlıca olaraq onun cərgəvi hissəsi xalqa qəşuldu və Sovet hakimiyyətinin dalnəca gətdi. Bu hissə bilini artırmək idi və doğrudan da bizim əl məkəblərdə bilini artırmağə başlaır. Lakin, kəhnə intelligensiya differensiasıssən və parcalanmasıynı və əzəblə prosesi ilə barabər, jeni intelligensiya qıvvələrinin jətisəməsi, mobilizasiyası və bir jərə toplanılmasıynın cəşuq prosesi də gədiirdi. Fəhlə sinfi, kəndilər, zəhmətkeş intelligensiya sərələrindən cəxmsə jyz minlərlə gənc adamlar əl məkəblə və texniqumlara gətdilər və məkəblərdən qajədarəq, intelligensiyаны səjrekləşmiş sərələrəndə döldurdular. Onlar, intelligensiya jeni qan vərdirilər və onu jeni qajda-da, sovet qajdasında canlandırdılar. Onlar, intelligensiyаны bytyn simasına kəykəyən dəjəşdirərk onları əzleri kimi və əzlerine oxşar etdilər. Kəhnə intelligensiyаны qalyqlar jeni, sovet xalq intelligensiyası icarəsində əriib ona qarışdı. Beləliklə, xalqa sıx baqlı olan və e'z kytəsi e'tibarlı xalqa sanimiliyat və sədaqətlə qulluq etmələ həzər olan jeni, sovet intelligensiyası əmələ gəldi.

Nəticədə indi bizim, həm e'z cəhətinə, həm də e'z ictimalisaiji simasə cəhətinə kəhnə, burzua intelligensiyasından kəykəyən: fərqli olan saıja cəxlu, jeni, xalq, sosialist intelligensiyamız vardır.

Intelligensiya haqındakı kəhnə teoriya—intelligensiyaja inanmamaq və onunla mybarizə etmək lazəyn olduqunu göstərən teoriya, mylkədarlara və kapitalistlərə qulluq edən revolyusiyadan əvvəlki kəhnə intelligensiyaja tamamilə jərəşərdi. İndi bu teoriyanın vaqti kecmisdir və dəhə bizim jeni, sovet intelligensiyamıza jərəşərdi. Jeni intelligensiya ucyın jeni teoriya,—ona dostcasına jənəşməq, onun qajıssına qalmaq, ona hərmət etmək, fəhlə sinfinin və kəndilərin interesləri ucyın onunla e'məkdaşlıq etmək lazəyn olduqunu göstərən teoriya lazəmdir.

Dəjəssən aйдəndir.

Buna gərə də, xysusilə təəcbyly və qəribədir ki, intelligensiyаны vəziyyətdəki bytyn bu əsaslı dəyişikliklərdən sonra, burzua intelligensiyasına qarşı cəvrimliş kəhnə teoriyanı, əz əsas e'tibarlı sosialist intelligensiyası olan jeni, sovet intelligensiyamıza təbiiq etmələ cəlbəən adamların hələ də partiyaımızda olduqlar əskərə cəxər. Mə'lum olduquna gərə, bu adamlar iddia edirlər ki, hələ bu jəxnələrdə zavodlarda və qolxozlarda staxanovcasına işləyən, sonra işə təhsil almaq ucyın ali məkəblərə gəndərilən fəhlələr və kəndilər bununla da, dəhə e'z adamlıqdan cəxər, ikinci sort adam olurlar. Belə cəxər ki, təhsil—zərərli və təhlükəli bir şey imis. (*Gylysmə.*) Biz bytyn fəhlələri və bytyn kəndiləri qulturalı və ełmi etmək istəjirik və biz vaqtilə bəyn edəcəik. Lakin bu qəribə jəldəşlərin baxışından belə cəxər ki, bu cır işə bəjyik təhlükə vardır, cunki fəhlələr və kəndilər qulturalı və ełmi olan-ndan sonra, ikinci sort adamlar sərəssinə daxil edilmək təhlükəsi qarşı-sında qala bilirlər. (*Yummi gylysmə.*) Ola bilsin ki, bu qəribə jəldəşlər vaqtilə, jəriliji, avamliqə, nədanlıqə, cəhəbləti tərif etmək dəjə-

sinə juvarlana bilərlər. Bu da mə'lum bir şəjdır. Teoretik bydrəmölər hec bir zaman yaxşı nəticə verməmiş və verə də bilməz.

Bizim jeni, socialist intelligensijamızın məsələsi belədir.

★

Partiyanın daha da məhkəmləndirmək sahəsində vəzifələrimiz:

1. Partiya yzvlərinin şyurluluqu səvijsini jyksəldərək və individual səcmək qajdası ilə, jalmız joxlanılmış və qommunizm isinə sədaqətli joldaşlar partiya sıralarına qəbul edərək partiyanın tərkibini sistemətik surətdə yaxşılaşdırmaqdır;

2. Rəhbər orqanların rəhbərlik işini gətdikcə daha operativ və qonqret etmək ucyn bu işdəki içlasıqlıq və dəftərxanacılıq gətdikcə daha da azaltmaq ucyn rəhbər orqanlar əsaən işə jaxınlaşdırmaqdır;

3. Qadrların secilməsi işini mərkəzləşdirmək, qadrlar qajqs ilə jətişdirmək, işclərin ləjaqət və nəqsanların diqqətlə öjrənmək, gənc işcləri daha cəsərlə irəli cəkmək, qadrların secilməsi və jərləşdirilməsi işini partiyanın siyasi xəttinin tələblərinə ulğunlaşdırmaqdır;

4. Partiya propaqanda və agitasiya işini mərkəzləşdirmək, marksizmlenijizm idejalarının propaqandasının genişləndirmək, qadrlarımızla teoretik səvijsini və siyasi məhkəmlilini jyksəltməkdir.

★

Joldaşlar! Mən öz hesabat mə'rüzəmi qurtarıram.

Mən, hesabat dəvryndə partiyanın kecdiji jolu umumi bir şəkildə təsvir etdim. Bu dəvrdə partiyanın və onun MQ-sının işinin nəticələri mə'lumdur. Bizim nəqsan və səhvlərimiz olmuşdur. Partiya və onun MQ-sı bunları gizlətməmişlər və dızəlməyə çalışmışlar. Ciddi myvəffəqijətlərimiz və beijk nailijətlərimiz də vardır ki, bunlar bizim başımızla gicəlləndirməməlidir.

Başlıca jekun ondan ibarətdir ki, ölkəmizin fəhlə sinfi insanın insan tərəfindən istisınar olunması aradan qaldıraraq və sosializm quruluşunu məhkəmləndirərək öz işinin doğru olduğunu bytyn dınyajaya sybut etdi. Başlıca jekun bundan ibarətdir, cunki bu fəhlə sinfinin qyvvalərinə və onun qəti qələbəsinin ləbydd olduquna inam məhkəmləndirir.

Bytyn ölkələrin burzuaziası iddia edir ki, xalq, kapitalistsiz və mylkədarssız, təcirsiz və qolcomaqsız kəcina bilməz. Ölkəmizin fəhlə sinfi işdə sybut etdi ki, xalq, istismarcılarınsız myvəffəqijətlə kəcina bilər.

Bytyn ölkələrin burzuaziası iddia edir ki, fəhlə sinfi kəhnə burzua qajdalarının dəqətdiqdən sonra, kəhnəsinin əvəzinə jeni bir şey qurmaq qadir dejidir. Ölkəmizin fəhlə sinfi işdə sybut etdi ki, o, jalmız kəhnə quruluşu dəqətnəqə deji, jeni, ən yaxşı, sosializm quruluşunu, həm də nə qrizislerin, nə də işsizliyin nə olduğunu bilmədən quruluşu jaratmaq da tamamilə qadirdir.

Bytyn ölkələrin burzuaziası iddia edir ki, kəndlilər sosializm joluna kecməyə qadir dejidilər. Ölkəmizin qolxoçu kəndliləri işdə sybut etdilər ki, onlar myvəffəqijətlə sosializm joluna kecə bilərlər.

Bytyn ölkələrin burzuaziasının və onun reformist quruluşlarının xysusilə əldə etməyə çalışdıqlar başlıca şey—fəhlə sinfində öz qyvvalərinə inam, onun qələbəsinin mymkyn və ləbydd olduquna inam jox etmək və bununla da kapitalist qululuqu əbədləşdirməkdir. Cyn-

ki burzuazija bilər ki, kapitalizm hələ devrilməmiş və hələ də jasamaqda davam edirsə, buna səbəb, onun yaxşı cəhətləri deji, proletariatda öz qələbəsi imkanına hələ kifajət qədər inam olmamasıdır. Demək olmaz ki, burzuazijanın bu joldakı sə'jləri tamamilə myvəffəqijətsiz qalmışdır. E'tiraf etmək lazımdır ki, burzuazija və fəhlə sinfi içarisində onun agentləri fəhlə sinfinin qəlbini sybhələr və inamsızlıq zəhəri ilə myəjjən dərcədə zəhərləyə bilmislər. Əjər ölkəmizin fəhlə sinfinin myvəffəqijətləri, əjər onun mybarizəsi və qələbəsi, kapitalist ölkələrinin fəhlə sinfinin ruhunu jyksəltməyə və onun öz qyvvalərinə inamın, öz qələbəsinə inamın məhkəmləndirməyə xidmət edərsə, o zaman bizim partiyanız deyə bilər ki, o, əbəz jərə işləmir. Sybhə etməmək olar ki, belə də olaçaqdır. (Uzun syran gurultulu alqışlar.)

Jaşasın qalibijətlə fəhlə sinfimiz! (alqışlar.)

Jaşasın qalibijətlə qolxoçu kəndlilərimiz! (alqışlar.)

Jaşasın socialist intelligensijamız! (alqışlar.)

Jaşasın ölkəmizin xalqlarının beijk dostluqu! (alqışlar.)

Jaşasın Uzun Ittifaq Qommunist (bolşeviqlər) Partijası! (alqışlar.)

(Bytyn deleqatlar əjaqa qalxırlar və əjaq ystə Stalin joldaş təbrik edir və uzun zaman ovasıja ilə alqışlayırlar. «Ura! Jaşasın Stalin joldaş! Beijk Stalinə—ura! Bizim sevimli Stalinə—ura!» səsləri.)